

VYSOKÉ UČENÍ TECHNICKÉ V BRNĚ

BRNO UNIVERSITY OF TECHNOLOGY

FAKULTA CHEMICKÁ

FACULTY OF CHEMISTRY

ÚSTAV CHEMIE A TECHNOLOGIE OCHRANY ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ

INSTITUTE OF CHEMISTRY AND TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL PROTECTION

DOPADY NELEGÁLNÍHO OBCHODU S OHROŽENÝMI DRUHY ŽIVOČICHŮ A ROSTLIN Z POHLEDU ENVIRONMENTÁLNÍ BEZPEČNOSTI

IMPACTS OF ILLEGAL TRADE IN ENDANGERED ANIMAL AND PLANT SPECIES IN TERMS OF
ENVIRONMENTAL SAFETY

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

BACHELOR'S THESIS

AUTOR PRÁCE

AUTHOR

Izabela Čonková-Skybová

VEDOUCÍ PRÁCE

SUPERVISOR

prof. Ing. Vladimír Adamec, CSc.

BRNO 2024

Zadání bakalářské práce

Číslo práce: FCH-BAK1897/2023 Akademický rok: 2023/24
Ústav: Ústav chemie a technologie ochrany
životního prostředí
Studentka: **Izabela Čonková-Skybová**
Studijní program: Environmentální chemie, bezpečnost
a management
Studijní obor: bez specializace
Vedoucí práce: **prof. Ing. Vladimír Adamec, CSc.**

Název bakalářské práce:

Dopady nelegálního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin z pohledu environmentální bezpečnosti

Zadání bakalářské práce:

- 1) Vypracovat literární rešerši na téma Nelegální obchodování s ohroženými druhy.
- 2) Analyzovat dopady nelegálního obchodu na environmentální bezpečnost.
- 3) Vypracovat návrh opatření k účinnějšímu naplňování zásad CITES.

Termín odevzdání bakalářské práce: 20.5.2024:

Bakalářská práce se odevzdává v děkanem stanoveném počtu exemplářů na sekretariát ústavu. Toto zadání je součástí bakalářské práce.

Izabela Čonková-Skybová
studentka

prof. Ing. Vladimír Adamec, CSc.
vedoucí práce

prof. Ing. Jozef Krajčovič, Ph.D.
vedoucí ústavu

V Brně dne 1.2.2024

prof. Ing. Michal Veselý, CSc.
děkan

ABSTRAKT

Práca sa zaoberá problematikou nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi a jeho dopadmi na environmentálnu bezpečnosť. V prvej časti práce je opísaný nelegálny obchod s ohrozenými druhmi, kde sa v jednotlivých kapitolách objasňuje problematika ohrozených druhov, rozšírenie nelegálneho obchodu, najčastejšie príčiny a dopady nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi živočíchov a rastlín. Následne je v praktickej časti rozobratý praktický aspekt tejto problematiky, analyzované je dodržiavanie Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich rastlín a živočíchov (CITES) Slovenskou republikou. Analýza sa zaoberá porovnaním legislatívy Slovenska s legislatívou iných krajín, kapacitou a vybavením relevantných orgánov štátnej správy. Zhrnuté sú silné a slabé stránky, príležitosti a hrozby Slovenska v oblasti nelegálneho obchodovania s ohrozenými druhmi živočíchov a rastlín. V reagovaní na slabé stránky, práca navrhuje zopár opatrení, ktoré by Slovensko malo zaviesť pre efektívnejšiu implementáciu Dohovoru CITES.

ABSTRACT

This thesis focuses on the issue of illegal trade in endangered species and its impact on environmental security. In the first part of the work, illegal trade in endangered species is described, where the issue of endangered species, the extent of illegal trade, the most common causes, and consequences of illegal trade in endangered wild animals and plants are clarified in individual chapters. Subsequently, in the practical part, the practical aspect of this issue is analyzed, and the observance of the Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora (CITES) by the Slovak Republic is analyzed. The analysis deals with a comparison of Slovak legislation with the legislation of other countries, the capacity and equipment of relevant state administration bodies. The strengths, weaknesses, opportunities, and threats of Slovakia in the field of illegal trade in endangered wild animals and plants are summarized. In response to the weaknesses, the work proposes a few measures that Slovakia should implement for more effective implementation of the CITES Convention.

KLÚČOVÉ SLOVA

Nelegálny obchod, Ohrozené druhy, CITES, Environmentálna bezpečnosť, Biodiverzita, Slovenská republika

KEYWORDS

Illegal trade, Endangered species, CITES, Environmental security, Biodiversity, Slovak republic

ČONKOVÁ-SKYBOVÁ, Izabela. Dopady nelegálního obchodu s ohroženými druhy živočichů a rostlin z pohledu environmentální bezpečnosti [online]. Brno, 2024 [cit. 2024-04-24]. Dostupné z: <https://www.vut.cz/studenti/zav-prace/detail/157012>. Bakalářská práce. Vysoké učení technické v Brně, Fakulta chemická, Ústav chemie a technologie ochrany životního prostředí. Vedoucí práce Vladimír Adamec.

PREHLÁSENIE

Prehlasujem, že som bakalársku prácu vypracovala samostatne, a že všetky použité literárne zdroje som správne a úplne citovala. Bakalárska práca je z hľadiska obsahu majetkom Fakulty chemickej VUT v Brne a môže byť využitá ku komerčným účelom iba so súhlasom vedúceho bakalárskej práce a dekana FCH VUT.

.....
podpis študenta

POĎAKOVANIE

Rada by som vyjadrila svoju hlbokú vďaku prof. Ing. Vladimírovi Adamcovi, CSc., za jeho odborné vedenie, neoceniteľné pripomienky a ochotu.

OBSAH

1	ÚVOD	7
2	NELEGÁLNE OBCHDOVANIE S OHROZENÝMI DRUHMI ŽIVOČÍCHOV A RASTLÍN	8
2.1	Príčiny nelegálneho obchodu s voľne žijúcimi druhmi.....	8
2.1.1	Ekonomické faktory a dopyt na trhu	8
2.1.2	Nedostatočné právne a regulačné opatrenia	8
2.1.3	Sociálne a kultúrne faktory.....	9
2.2	Druhy ohrozených živočíchov a rastlín v nelegálnom obchode.....	9
2.2.1	IUCN Červený zoznam ohrozených druhov	9
2.2.2	Index Červeného zoznamu	10
2.3	Rozšírenie nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi.....	11
2.3.1	Slony.....	11
2.3.2	Nosorožce.....	12
2.3.3	Mačkovité šelmy	13
2.3.4	Sladkovodné úhory	14
2.3.5	Palisandrové drevo	15
2.4	Dokazovanie nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi forenznými metódami ..	15
3	DOPADY NELEGÁLNEHO OBCHODOVANIA S OHROZENÝMI DRUHMI ŽIVOČÍCHOV A RASTLÍN NA ENVIRONMENTÁLNU BEZPEČNOSŤ.....	16
3.1	Význam problematiky environmentálnej bezpečnosti v súvislosti s nelegálnym obchodom s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov.....	16
3.2	Ohrozenie biodiverzity a narušenie ekosystémov	17
3.2.1	Prekročenie planetárnej hranice integrity biosféry.....	18
3.2.2	Sociálne hrozby súvisiace s nelegálnym obchodom	19
3.2.3	Financovanie organizovaného zločinu a terorizmu.....	19
3.2.4	Medzinárodná spolupráca a medzinárodné hrozby	19
3.2.5	Obmedzenie politickej stability v postihnutých regiónoch	20
4	PRÁVNE RÁMCE PRE OCHRANU OHROZENÝCH DRUHOV PRED NELEGÁLNYM OBCHDOVANÍM.....	20
4.1	Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín.....	21
4.2	Rozdiely medzi krajinami v implementácii dohovoru CITES	21
4.3	Dohovor CITES v Slovenskej republike	21
5	CIEĽ PRÁCE	23
5.1	Metodika práce	23
6	PRAKTICKÁ ČASŤ.....	23
6.1	Analýza právneho rámca pre implementáciu CITES na Slovensku.....	23
6.1.1	Pojem „obchod s voľne žijúcimi druhmi“	23
6.1.2	Dovoz a vývoz exemplárov	24

6.1.3	Chov mačkovitých šeliem	25
6.1.4	Druh nespadá pod ochranu CITES	26
6.1.5	Poplatky za CITES žiadosti.....	26
6.2	Analýza kapacity a vybavenia relevantných orgánov štátnej správy	26
6.2.1	Ministerstvo životného prostredia	26
6.2.2	Štátna ochrana prírody SR.....	26
6.2.3	Slovenská inšpekcia životného prostredia.....	27
6.2.4	Vybavenie laboratórií na forenznú analýzu.....	27
6.2.5	Informačný systém CITES	28
6.2.6	Výkon štátneho dozoru.....	28
7	VÝSLEDKY A DISKUSIA	30
7.1	SWOT analýza	30
7.2	Návrh opatrení	30
8	ZÁVER.....	33
9	ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV	34
10	ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK A SYMBOLOV	39

1 ÚVOD

V súčasnej dobe je nelegálny obchod s ohrozenými druhmi jedným z najvýznamnejších environmentálnych problémov, ktorý vážne ohrozuje biodiverzitu a environmentálnu bezpečnosť na celom svete. Tento druh environmentálneho zločinu nielenže vedie k úbytku a vyhynutiu kriticky ohrozených druhov, ale aj narušuje ekosystémy, potravinové reťazce a celkovo destabilizuje životné prostredie. Pre vysvetlenie, termín „environmentálny zločin“ sa zvyčajne chápe ako termín zahrňujúci nelegálne aktivity, ktoré škodia životnému prostrediu a prospievajú jednotlivcom, skupinám alebo spoločnostiam prostredníctvom ťažby, poškodzovania, obchodu alebo krádeže prírodných zdrojov. Je to celý rad priestupkov od menších zločinov až po organizovaný zločin s medzinárodným rozmerom. V tomto prípade nelegálny obchod s ohrozenými druhmi zahŕňa rôzne formy, ako je nelegálny lov, obchod s voľne žijúcimi rastlinami a živočíchmi a pašovanie ohrozených druhov rastlín a živočíchov.

Dopady nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi sú rozsiahle a zasahujú nielen do prirodzených ekosystémov, ale aj do sociálneho a ekonomického prostredia, a teda vplývajú na celkovú environmentálnu bezpečnosť. Okrem ohrozenia biodiverzity a destabilizácie ekosystémov má nelegálny obchod s ohrozenými druhmi, koniec koncov, vážne dôsledky pre celú spoločnosť. Ničenie životného prostredia a narušenie potravinových reťazcov môže mať nepriaznivý vplyv na potravinovú bezpečnosť, zdravie ľudí a môže dokonca prispieť k šíreniu chorôb a konfliktov.

S úmyslom zastaviť nelegálny obchod s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov, a tak ich ochrániť pred vyhynutím vznikol Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES). Tento dohovor je považovaný ako kľúčový nástroj pre reguláciu a monitorovanie medzinárodného obchodu s ohrozenými druhmi, ktorý garantuje, že obchod s ohrozenými druhmi sa riadi udržateľnými princípmi ochrany prírody. Napriek tomu, stále sa nájdu prípady obchodovania, ktoré sa snažia tieto pravidlá obísť.

Environmentálna bezpečnosť spočíva nielen v zachovaní prírodných ekosystémov, ale aj v zabezpečení udržateľného využívania prírodných zdrojov a minimalizovaní negatívnych vplyvov na životné prostredie. Efektívne opatrenia na boj proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi sú kľúčové pre ochranu našej planéty a udržateľný rozvoj.

2 NELEGÁLNE OBCHDOVANIE S OHROZENÝMI DRUHMI ŽIVOČÍCHOV A RASTLÍN

Okrem hrozieb spojených s rozširovaním miest a väčšou produkciou potravín predstavuje neudržateľný odber živočíšnych a rastlinných produktov narastajúci problém v mnohých častiach sveta. Tieto aktivity, ak sa nekonajú správne, majú významné dôsledky pre miestne ekosystémy, pretože prispievajú k prehnanému úbytku populácie prostredníctvom nadmerného ťaženia. Tieto činnosti sú častokrát spojené s nelegálnou činnosťou a majú cezhraničné dopady v oblasti obchodu a nelegálneho pašovania [1]. Správa z roku 2020 o svetovom zločine proti prírode, vypracovaná úradom OSN pre drogy a kriminalitu, hovorí o tom, že nie je krajina, ktorá by nebola ovplyvnená zločinom proti životnému prostrediu [2].

Nelegálne obchodovanie s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov je vážnym problémom, ktorý ohrozuje biodiverzitu a ekosystémy globálne. Tento druh obchodovania sa týka rastlín, živých aj mŕtvych živočíchov, alebo dokonca produktov vyrobených z nich, či už ide o rastlinný produkt alebo živočíšny. Nelegálny odchyt, zber, lov, ťažba a samotný obchod s druhmi, ktoré sú chránené podľa medzinárodných dohôd sú súčasťou nelegálnej činnosti, ktorú predstavuje nelegálne obchodovanie s voľne žijúcimi rastlinami a živočíchmi. Podľa správy UNEP-INTERPOL o vzostupe environmentálneho zločinu z roku 2016 je nelegálne obchodovanie s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami (nepočítajúc ťažbu dreva a rybolov) odhadované na hodnotu medzi 7 miliardami až 23 miliardami dolárov ročne a zahrňuje širokú škálu ohrozených druhov, ktorým hrozí vyhynutie [3]. Nelegálna obchodná činnosť sa týka chudobných dedinčanov, ktorí lovia lebo žijú v potravinovej neistote až po úmyselné vykorisťovanie prírodných zdrojov zločineckými skupinami. Využívajú sa na farmaceutické, dekoratívne alebo tradičné liečebné účely a zahŕňajú širokú škálu druhov ako napríklad slony, mačkovité šelmy, nosorožce, orangutany, ďalej sú to napríklad koral, palisandrové drevo, vtáky, plazy a iné. V mnohých krajinách, tieto druhy často predstavujú významné finančné zdroje, ako pre národnú ekonomiku, tak aj pre čierne trhy [2].

2.1 Príčiny nelegálneho obchodu s voľne žijúcimi druhmi

Nie každé obchodovanie s voľne žijúcimi rastlinami a živočíchmi je považované za nelegálne. Rastliny a živočichy rôznych druhov sú legálne ponúkané ako potraviny, domáce zvieratá, okrasné rastliny, kožušiny, suveníry a lieky [4]. Hlavnými príčinami nelegálneho obchodovania sú nízke riziko prichytenia a vysoké zisky v chudobných oblastiach, v dôsledku slabých opatrení a rozsiahlej korupcie. Ďalšou hnacou silou je rastúci dopyt, a taktiež sociálne a kultúrne faktory [3].

2.1.1 Ekonomické faktory a dopyt na trhu

Podobne ako všetky trhy aj trh so živými živočíchmi, rastlinami alebo produktmi z nich je riadený ziskom. V posledných rokoch sa nelegálne obchodovanie s voľne žijúcimi druhmi stal významným a špecializovaným odvetvím medzinárodného organizovaného zločinu, poháňaným vysokým dopytom. Tento druh nelegálnej činnosti sa stáva v poslednej dobe veľmi lukratívnym podnikaním, keďže produkty z divokej prírody dosahujú vysoké ceny na medzinárodných trhoch [2]. S rastúcou vzácnosťou niektorých druhov rastie ich dopyt na trhu, čo vedie k nárastu tržnej ceny. Na druhej strane niektoré z najchudobnejších krajín na svete sú najbohatšie na biodiverzitu, čo vytvára konflikt medzi uspokojovaním ľudských potrieb a ochranou druhov. Najchudobnejší ľudia z týchto krajín sú častokrát ukrátení o základné ľudské potreby, ako je potrava, čistá voda, drevo a lieky, a aby uspokojili tieto požiadavky obracajú sa na prírodu [5].

2.1.2 Nedostatočné právne a regulačné opatrenia

Veľká časť prípadov nelegálneho obchodu často začína a končí zhabaním, s obmedzeným vyšetrovaním širšej kriminálnej siete. Predmet prechádza z miesta pôvodu ku konečnému

zákazníkovi často veľkú vzdialenosť a na samotnom obchode sa zvyčajne podieľa väčší počet jednotlivcov a skupín v rôznych častiach siete. Zjednodušene ich môžeme rozdeliť na lovcov, sprostredkovateľov a konečných zákazníkov [2]. Spolu s vysokými ziskmi sú riziká trestu spojené s nelegálnym obchodom s voľne žijúcimi rastlinami a živočíchmi výnimočne nízke, vzhľadom na nedostatočné právne predpisy, regulačné opatrenia a možnú korupciu úradníkov, hlavne v tých chudobnejších regiónoch. Pokuty a sankcie, ak sú vôbec uvalené, sú minimálne v porovnaní so ziskami.

Zákony, nariadenia a regulačné rámce sa líšia medzi krajinami, čo núti zločincov hľadať miesta, kde môžu operovať efektívne s nízkym rizikom trestu. V tomto dokážu byť organizované zločinecké skupiny flexibilné, vedú sa ľahko prispôbiť novým obmedzeniam, nariadeniam a opatreniam vymáhania v danej krajine. Veľa zemí, ktoré sú zdrojom nelegálneho obchodu s divokou prírodou majú zvýšenú úroveň chudoby, neistoty a korupcie [6].

Ďalším faktorom pre pokračujúci nelegálny obchod s voľne žijúcimi druhmi sú občianske alebo ozbrojené konflikty. Vojny a konflikty často vedú k strate biodiverzity samy osebe, ale je tiež pravda, že počas takýchto konfliktov sa štátne inštitúcie, aj inštitúcie pre ochranu prírody, stávajú zraniteľnejšími, čo častokrát vedie k porušovaniu zákonov. Napríklad vojna v Kongu v rokoch 1995 až 2006 viedla k rozsiahlemu bezpráviu. Počas tohto obdobia sa výrazne znížila populácia slonov. Slony boli často zabíjané pre spotrebu ich mäsa a pre zisky z predaja slonoviny. Správa odborníkov z Konga potvrdzuje, že zabíjanie slonov je jedným z tragických dôsledkov rokov vojny a neefektívneho presadzovania práva [7].

2.1.3 Sociálne a kultúrne faktory

Na domácich aj globálnych trhoch sa s rôznymi druhmi rastlín a živočíchov obchoduje z rôznych dôvodov. Napríklad určité časti zvierat, ako sú kosti tigra alebo roh nosorožca, sú používané v tradičnej čínskej medicíne. Ďalej sú to kože, kožušiny, ako aj časti tela, napríklad slonovina, ktoré sú používané ako odev, doplnky a dekorácie. Živé opice, papagáje, korytnačky sú často obchodované v priemysle s domácimi zvieratami alebo, tiež mačkovité šelmy pre cirkus. V iných oblastiach sveta, zase niektoré živočíchy tradične slúžia ako potrava. Pôvodní obyvatelia konzumujú rôzne druhy, od goríl, mačkovitých šeliem, plazov, hmyzu až po netopierov. Ľudia z bohatých vrstiev si tiež doprajú tzv. *bushmeat* (mäso z divokých zvierat) alebo kaviár, čo sú považované za delikatesy [6]. Zvyšuje sa obchod s divokými rastlinami, riasami a hubami, ktoré sú využívané pre potravu, liečbu, hygienu alebo ako dekorácia.

Lov suchozemských živočíchov prebieha z rôznych dôvodov: manažment, ekológia alebo to môže mať sociokultúrne opodstatnenie (rekreačný lov, rituály atď.). Celosvetovo populácie mnohých suchozemských živočíchov klesajú v dôsledku neudržateľného využívania. Napríklad, existuje viac ako 1 000 druhov vtákov, plazov, rýb a cicavcov, ktoré sa legálne aj nelegálne predávajú pre osobné a komerčné účely ako domáce zvieratá. Avšak, celková hodnota obchodu so zvieratami na domáce použitie je menej ako 1 % z celkového obchodu so zvieratami. Medzi rokmi 1980 až 2015 bolo zaznamenaných asi 12 miliónov živých papagájov v medzinárodnom obchode. Ničivé praktiky ťažby a nelegálna ťažba ohrozujú udržateľné využívanie lesov, pre predstavu ťažba dreva pre energetické účely predstavuje 50% celosvetovej spotreby dreva [21].

2.2 Druhy ohrozených živočíchov a rastlín v nelegálnom obchode

V súčasnosti druhy vymierajú minimálne 10krát až 100krát rýchlejšie než bola priemerná rýchlosť za posledných 10 miliónov rokov, a toto tempo sa naďalej zrýchľuje [33].

2.2.1 IUCN Červený zoznam ohrozených druhov

Jedným z najznámejších informačných zdrojov o globálnej úrovni ohrozenia vyhynutia druhov je prístup predstavený IUCN v roku 1964. Obsahuje explicitné kritériá a kategórie na

klasifikáciu stavu ochrany jednotlivých druhov na základe pravdepodobnosti ich vyhynutia. Červený zoznam je kľúčovým ukazovateľom stavu biodiverzity na celom svete. Poskytuje informácie o veľkosti populácie, ekológii, ich využívaní a obchode, hrozbách, ktorým čelia atď. jednotlivých, či už živočíšnych, rastlinných alebo hubových druhov.

Je to dôležitý nástroj na informovanie a podporu opatrení pre ochranu biodiverzity a zmenu zákonov, ktoré sú kľúčové pre ochranu prírodných zdrojov, ktoré ľudstvo potrebuje k prežitiu. Na základe analýzy bolo zhodnotených mnoho skupín druhov, vrátane cicavcov, obojživelníkov, vtákov, korálových útesov a ďalších [8]. Tieto druhy kategorizuje do rôznych stupňov ohrozenia: „vyhynutý“, „vyhynutý vo voľnej prírode“, „kritický ohrozený“, „ohrozený“, „takmer ohrozený“, „najmenej ohrozený“, „nedostatok dát“ a „nehodnotený“. Druhy v kategóriách ako „kritický ohrozený“, „ohrozený“ a „takmer ohrozený“ sú považované za ohrozené vyhynutím [9].

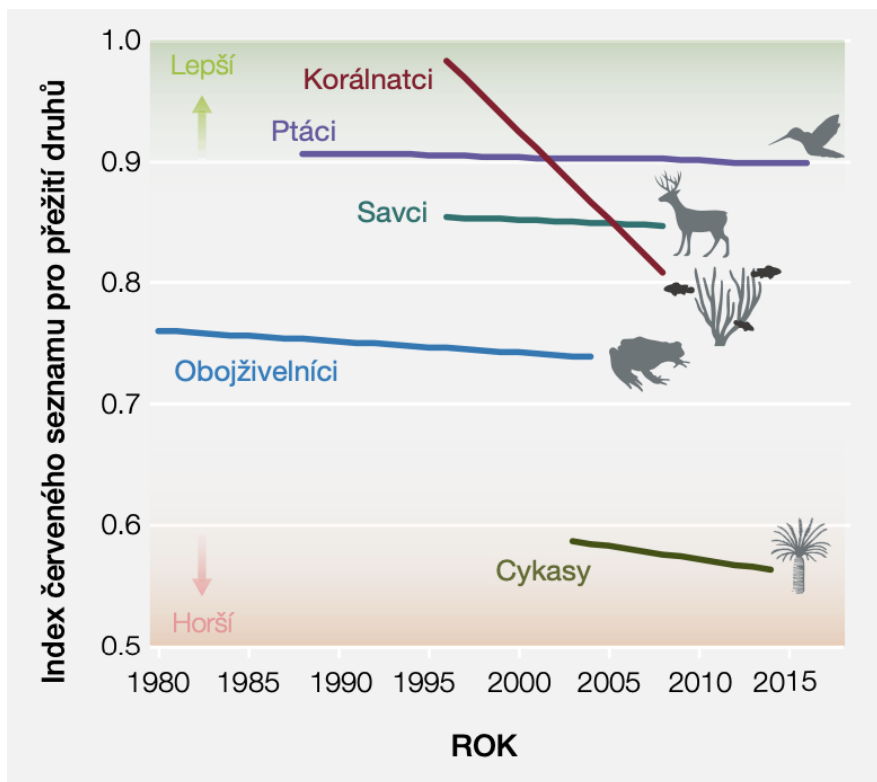
Tento zoznam je dostupný pre verejnosť ako online databáza. Cieľom je poskytovať širokej verejnosti, ochranárom, mimovládny organizáciám, médiám a politikom komplexné a vedecky podložené informácie o stave svetových druhov a hrozbách, ktoré ovplyvňujú trendy úbytku populácií. Aktuálne je na Červenom zozname IUCN viac než 157 100 druhov, z toho viac než 44 000 druhov je ohrozených vyhynutím. Medzi ohrozenými druhmi sa nachádza 41% obojživelníkov, 37% žralokov a rají, 36% korálových útesov, 34% ihličnatých stromov, 26% cicavcov a 12% vtákov [8].

Aj napriek tomu že Červený zoznam IUCN poskytuje dobrý obraz o aktuálnom stave druhov, jeho interpretácia ako úplná a komplexná správa o stave biodiverzity nie je dostačujúca. Je dôležité zohľadniť, že nie všetky taxonomické skupiny boli úplne preskúmané. Hodnotenie rizika vyhynutia je opísaných len pre približne 7% druhov na svete, preto neposkytuje celkový odhad, koľko druhov na planéte je ohrozených [10].

2.2.2 Index Červeného zoznamu

Pri väčšine druhov častokrát dochádza v Červenom zozname k prechodu z jednej kategórie do druhej. Vďaka neustále sa zlepšujúcim poznatkom a revidovaním taxonómie nie je možné stanoviť významné trendy k stavu biodiverzity len na základe celkových zmien v počte ohrozených druhov. Preto bol vyvinutý index Červeného zoznamu (anglicky Red List Index, ďalej len „RLI“), ktorý ukazuje trendy jednotlivých skupín druhov na základe zlepšenia alebo zhoršenia ich stavu do takej miery, že sa kvalifikujú do kategórií ohrozených druhov vyhynutím. Aktuálne je index RLI dostupný len pre 5 taxonomických skupín: korálové útesy, vtáky, cicavce, obojživelníky, a cykasy. Druhy korálových útesov smerujú k vyhynutiu najrýchlejšie (viz. Obrázok 1). Hodnota RLI 1 zodpovedá druhom v kategórii „najmenej ohrozený“. Hodnota RLI 0 zodpovedá druhom v kategórii „vyhynutý“. Ak by sa stav biodiverzity zlepšoval index RLI by mal stúpajúcu tendenciu. V grafe je viditeľné, že stav týchto skupín sa zhoršuje.

Index Červeného zoznamu ako ukazovateľ trendov v celkovom riziku vyhynutia druhov je len jedným zo spôsobov zobrazenia informácií o stave biodiverzity na svete [11].

Obrázok 1: Index Červeného zoznamu - pokles prežitia druhov od roku 1980 [26]

2.3 Rozšírenie nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi

Dopyt po voľne žijúcich rastlinách a živočíchov alebo produktov z nich narastá po celom svete. Ako už bolo spomenuté, slúžia ako zdroj rôznorodých potrieb, napríklad: potrava, medicína, domáce zvieratá, móda, alebo artefakty a ich využitie môže prebiehať lokálne, ako lov pre priamu konzumáciu mäsa alebo sa môže odohrávať vzdialené tisíce kilometrov, prechádzajúc rôznymi reťazcami spracovania a obchodu od zberača/lovca až po konečného spotrebiteľa. Podľa správy vykonanej Organizáciou pre výživu a poľnohospodárstvo (FAO) je Čína považovaná za najväčšieho exportéra divokých rastlín a živočíchov. Okrem Číny patria medzi ďalších najväčších exportérov aj iné krajiny napríklad Brazília a tiež ďalšie krajiny južnej Ázie, ako Indonézia, Thajsko, Malajzia alebo India [12]. Väčšina domácností v rozvojových krajinách je do veľkej miery závislá na využívaní, prípadne obchodovaní s produktmi z voľne žijúcich druhov. Aj napriek tomu, že vo veľa prípadoch ide o domáci trh, žiaľ, značný podiel produktov je určený pre zahraničné trhy. Vo väčšine prípadov smeruje tento obchod z rozvojových krajín do vyspelých krajín Európy, Severnej Ameriky a Japonska [13].

Pre priblíženie rozšírenia nelegálneho obchodu sú ďalšie odstavce zamerané na slony, nosorožce, mačkovité šelmy a sladkovodné úhory. Z rastlín je spomenuté palisandrové drevo. Tieto druhy sú známe pre ich vysokú hodnotu na čiernom trhu a pre vážne ohrozenie, ktorému čelia v dôsledku nelegálneho obchodu.

2.3.1 Slony

Niektoré produkty z ohrozených druhov sú považované za tak vzácne, že ich hodnota sa oddelila od ich praktického využitia. Materiál ako napríklad slonovina sú spracovávané do rôznych šperkov, dekoratívnych predmetov alebo umeleckých diel, pričom takéto spracovanie slúži iba ako prostriedok k vystaveniu vzácného tovaru. Navyše hodnota týchto produktov je častokrát založená na tom, čo je kto schopný zaplatiť. Slony patria medzi najväčších suchozemských cicavcov, a na svete existujú len dva druhy: slon africký (*Loxodonta africana*) a slon ázijský (*Elephas maximus*). Slon africký bol nedávno rozdelený na dva samotné druhy africký slon pralesný a africký slon savanový. Podľa správy AfESG (Špecializovaná skupina

pre slona afrického) z roku 2016 bola za rok 2015 odhadovaná približná populácia afrických slonov na 415 000 jedincov, zatiaľ čo populácia u slona ázijského IUCN sa odhaduje v rozmedzí od 40 000 do 50 000. Napriek tomu, že afrických slonov je porovnateľne viac, súčasné počty sú veľmi nízke v porovnaní s odhadmi dosahujúcim milióny v minulosti. V 70. a 80. rokoch minulého storočia populácia africký slonov zaznamenala prudký pokles. Dokonca v polovici 90. rokov ich približná populácia klesla pod 300 000 jedincov, tá sa vďaka ochranárskym snahám do roku 2008 opäť zvýšila na viac ako 470 000. Avšak, v poslednom desaťročí ich populácia v dôsledku zvýšeného pytliactva opäť klesá [14].

Nelegálny obchod so slonovinou sa vyznačuje enormným objemom zabaveného kontrabandu. Ázijské aj africké úrady každoročne realizujú konfiškácie slonoviny, pričom mnohé z nich presahujú váhu 500 kg. Pre predstavu medzi rokmi 2009 a 2014 informačný systém CITES zadržal 91 takýchto zásielok s celkovou váhou 159 tón slonoviny, čo predstavuje približne 15 900 slonov. Vzhľadom na značné objemy tovaru prekračujúceho medzinárodné hranice je vysoko pravdepodobné, že zabavený kontraband reprezentuje len zlomok nelegálneho obchodu. Odhady pytliactva naznačujú desiatky tisíc slonov usmrtených každý rok, čím sa produkuje stovky ton slonoviny určenej na vývoz [15]. Hoci sa občas podarí zachytiť aj leteckú nákladnú dopravu, zdá sa, že hlavným mechanizmom medzinárodnej prepravy je námorná preprava v kontajneroch. Na základe záznamov patria medzi kľúčové tranzitné krajiny pre námorné pašovanie Malajzia, Vietnam, Nigéria, Uganda, Togo, Spojené arabské emiráty a Singapur. Od roku 2007 vstupovalo na trh ročne priemerne 100 až 200 ton slonoviny [2].

Kombináciou viacerých faktorov je pravdepodobne spôsobený klesajúci trend v ponuke a cene slonoviny. Slonovina je trvanlivý výrobok, takže ak by sa trh ďalej nerozširoval, v určitom bode by ponuka presiahla dopyt. Avšak, jedným z faktorov, ktorý určite ovplyvnil dopyt, bola radikálna zmena právneho režimu v niektorých z kľúčových trhov so slonovinou [2].

2.3.2 Nosorožce

Roh nosorožca sa v tradičnej ázijskej medicíne používal na liečbu horúčky alebo cerebrovaskulárnych chorôb (týkajúcich sa mozgu a mozgových ciev). No, v poslednom čase sa zrejme zvýšil dopyt po rohu nosorožca kvôli rozšírenej mienke v jeho účinnosť pri liečbe rôznych iných ochorení, od kocoviny až po rakovinu, ale v skutočnosti tieto teórie nie sú vedecky podložené [15].

Existuje 5 druhov nosorožcov: v Afrike sa nachádza tuponosý (*Ceratotherium simum*) a ostronosý nosorožec (*Diceros bicornis*), v Ázii zase indický (*Rhinoceros unicornis*), sumaterský (*Dicerorhinus sumatrensis*) a jávsky nosorožec (*Rhinoceros sondaicus*) [16]. Nosorožce kedysi voľne žili v rozsiahlych oblastiach Severnej Ameriky a Európy, v celej Afrike a juhovýchodnej Ázii. Dnes prežívajú len v izolovaných chránených oblastiach v južnej a východnej Afrike a v niekoľkých ázijských krajinách. Päť zostávajúcich druhov zahŕňa 11 poddruhov. Všetky druhy nosorožcov sú ohrozené vyhynutím a jeden z nich: nosorožec sumaterský - je na pokraji vyhynutia. Dnes sa populácia nosorožcov odhaduje okolo 27 000 jedincov [17].

Vzhľadom na to, že roh nosorožca je pomerne ľahko prenosný a má vysokú hodnotu, drvivá väčšina sa pašuje letecky v príručnej batožine (niekedy zabalená v alobale). Habania prebiehajú prevažne na letiskách. Na základe údajov je väčšina nosorožcovho rohu určená pre spotrebiteľské trhy v Číne a Vietname. Pričom prieskumy naznačujú rastúci dopyt po šperkoch a dekoračných predmetoch, vrátane tradičných misiek na obetné nápoje, a nie po medicíne ako to zvyklo byť v minulosti [2].

2.3.3 Mačkovité šelmy

S mačkovitými šelmami a produktmi z nich sa obchoduje nepretržite od staroveku. Obchodovalo sa s nimi ako s domácimi miláčikmi. Ich koža, pazúry a zuby sa používali a dodnes sa používajú ako dekorácia. Ďalej sú to rôzne časti, ktoré sa používajú v medicíne alebo na iné účely, pričom najväčší dopyt je po kostiach. Používajú sa v rôznych formách na základe lokality. Sú namáčané vo víne, pre víno z tigrích kostí alebo sú prevarené pre tradičnú výrobu lepidla, alebo sú pomleté do prášku pre použitie v pilulkách alebo v iných medicínskych produktoch. Novšie prieskumy ukázali, že časti tigrov (ako napríklad mäso) a iné produkty (napríklad víno z kostí alebo lepidlo) sa teraz konzumujú menej pre liečebné účely, ale skôr pre určitý status bohatstva, keďže sú považované za exotické a hlavne luxusné produkty [2].

S mačkovitými šelmami je často spomínaný chov v zajatí. Chov tigrov v zajatí prebieha v niekoľkých krajinách ich prirodzeného výskytu aj mimo neho. Medzi krajiny s najväčším počtom tigrov v zajatí patria Spojené štáty americké, Juhoafrická republika a dokonca aj Česká republika. V divokej prírode zostáva len 3 000 tigrov, v zajatí ich žije viac ako 15 000. Najviac fariem (cca 6 000 tigrov) sa nachádza v Ázii, kde tigrími veľmocami sú Čína, Vietnam, Thajsko a Laos. Ázijské farmy sú čisto produkčné, zameriavajú sa najmä na výrobu už spomínaného tigrieho vína, tigrích kostí a v poslednej dobe aj tigrieho mäsa. Ďalších 5 000 - 7 000 tigrov žije v súkromných chovoch v USA, kde sú často využívaní ako atrakcie pre verejnosť. V Českej republike bol, taktiež preukázaný nelegálny obchod s tigrími produktmi spojený so súkromným chovom. Cieľom súkromných chovov sú väčšinou komerčné aktivity: obchod so zvieratami, prezentácia v cirkusoch a zoo alebo produkcia mláďat. Mláďatá šeliem sú taktiež využívané ako atrakcia a za poplatok sú ponúkané návštevníkom na maznanie. Zaujímavé je, že aj napriek existencií tzv. tigrích fariem sa tlak na populáciu voľne žijúcich tigrov neznižuje. Produkty z tigrov vyrobené na farmách udržujú a rovnako zvyšujú dopyt po týchto komoditách, a zároveň poskytujú krytie pre nelegálny obchod, a prakticky znemožňujú kontrolu, a rozlíšenie produktov pochádzajúcich z fariem a produktov z ulovených divokých zvierat [18]. V Českej republike dochádza k opakovaným záchytným nelegálne obchodovaných, držaných, prípadne vyvázaných častí tigrích tiel a je vysoko pravdepodobné, že na území ČR dochádza k rozsiahlej trestnej činnosti v súvislosti s chovom a obchodom s tigrami, či produktmi z nich. Medzi chovateľmi existuje v rámci ČR aj celej Európskej únie pravidelná preprava zvierat, a to desiatok tigrov ročne. Niektoré zvieratá sa sťahujú aj niekoľkokrát do roka, a len veľmi malá časť zvierat zostáva dlhodobo na jednom mieste. Ďalším problémom týkajúcim sa súkromných chovov je fakt, že zatiaľ čo tigre v zoologických záhradách sa dožívajú okolo 20 rokov, u súkromných chovateľov väčšina tigrov uhynie pred dosiahnutím 8. roku života. Rovnako závažné je množstvo nezrovnalostí týkajúcich sa histórie jednotlivých zvierat, ktoré sa v rámci kontrol ČIŽP u jednotlivých chovateľov objavili, hlavne neohlásené úhyny, zmena vlastníkov alebo ich presuny. Vzniká tak podozrenie, že u chovateľov dochádza k zámenám zvierat aj dokladov [19].

Obrázok 2: Charlota, mláďa bieleho tigra z nelegálneho chovu v Českej republike

Obrázok 3: Predaj mláďat tigra bez dodržiavania základných podmienok

2.3.4 Sladkovodné úhory

Sladkovodné úhory, rozšírené po celom svete a cenené v mnohých kuchyniach, žijú v sladkej vode, ale na rozmnožovanie sa vracajú do mora. Vedci sa domnievajú, že k rozmnožovaniu dochádza v Sargasovom mori, odkiaľ larvy migrujú do európskych a severoafrických riek. V priebehu tohto putovania dorastajú larvy do štádia tzv. skleneného úhora. Tieto mladé jedince sa nazývajú sklenené úhory kvôli ich priehľadnému vzhľadu. V akvakultúre sú nenahraditeľné, pretože dospelé európske úhory sa v zajatí nikdy úspešne nerozmnožili. To znamená, že na rozdiel od kaviáru z jeseterov, dopyt po ulovených úhoroch v prírode nemožno nahradiť chovom v zajatí. Populácie japonského úhora (*Anguilla japonica*), amerického úhora (*Anguilla rostrata*) a európskeho úhora (*Anguilla anguilla*) prudko klesajú, a zdá sa, že časť multimiliardového priemyslu s úhormi sa spolieha na pytliactvo. Legálne úlovky nestačia na pokrytie dopytu v akvakultúre, čo podporuje nelegálny vývoz. Predpokladá sa, že nelegálne vyvezené európske sklenené úhory sa používajú v komerčných chovoch úhorov, čím sa podporuje globálny priemysel s úhormi.

Čína je v tomto priemysle lídrom, v roku 2017 vyprodukovala 221 000 ton úhorov, čo predstavuje 85 % celosvetovej produkcie. Viac ako polovica tejto produkcie sa vyváža, pričom hlavným trhom je Japonsko. Tento rozsiahly priemysel je však postavený na nelegálnych aktivitách, ktoré ohrozujú už aj tak klesajúce populácie úhorov. Je dôležité poznamenať, že okrem Číny existujú aj iné krajiny, ktoré sa podieľajú na nelegálnom obchode s úhormi, a to ako s vývozom, tak s dovozom [2].

Obrázok 4: Európsky úhor (*Anguilla anguilla*)

Obrázok 5: Japonský úhor (*Anguilla japonica*)

2.3.5 Palisandrové drevo

Okrem nelegálneho obchodu s ohrozenými živočíchmi je v tejto oblasti problematický aj nelegálny obchod s ohrozenými druhmi rastlín. Medzi najvýznamnejšie príklady patrí obchod s palisandrovým drevom (rôzne druhy tropických tvrdých drevín), ktorý sa stal široko rozšíreným a závažným problémom vzhľadom na jeho dopyt na trhu s nábytkom a hudobnými nástrojmi, pričom najväčší záujem má Čína. Tradične je z neho vyrábaný nábytok v ázijskom štýle, tzv. *hongmu*. Zo začiatku bol tento nábytok vyrábaný z druhov nachádzajúcich sa vo východnej a južnej časti Ázie. Avšak, s nárastom ekonomiky a populácie došlo v tomto regióne k nadmernému využívaniu týchto ázijských druhov, a následnému zaradeniu medzi chránené druhy. To donútilo dodávateľov hľadať na miestach, kde druhy palisandrov ešte neboli úplne chránené. Za posledné roky sa vyváža hlavne z Afriky. S rastúcim dopytom prijalo mnoho krajín opatrenia na zabezpečenie udržateľného ťaženia, obmedzili ťažbu a vývoz druhov palisandru. Žiaľ, aj napriek opatreniam sú dôkazy naznačujúce nelegálny obchod. Do tejto problematiky zasiahol CITES, ktorý aktuálne zahŕňa okolo 9 rodov rôznych druhov palisandrového dreva [2].

Obrázok 6: Sekvoj vždyzelená (*Sequoia sempervirens*)

2.4 Dokazovanie nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi forenznými metódami

V posledných rokoch bol pozorovaný významný nárast zhabaných produktov, vrátane tradičnej čínskej medicíny (skratka „TCM“). V TCM nájdeme nielen kosti, pazúry, zuby a kožu, ale aj spracované produkty ako vývary, pasty, prášky a víno. Tieto produkty sú často ťažko identifikovateľné pomocou štandardných metód, čo zvyšuje riziko, že nelegálny obchod s nimi ostane nepotrešaný. Odhaľovanie takýchto zložitých prípadov často vyžaduje pomoc odborníkov, ktorí majú znalosti z biológie, informácie z prostredia alebo sú schopní vykonať potrebné laboratórne analýzy [34].

Forezná chémia hrá kľúčovú úlohu v identifikácii nelegálne obchodovaných druhov. Prostredníctvom morfológického preskúmania (vonkajšia stavba organizmu) môže dôjsť k odhaleniu druhu, pohlavia a veku. Morfológicky sa dá druh odhadnúť z kože, kosti a drápu. Akonáhle ide napríklad o prášok z tigra je potrebná sofistikovanejšia a zložitejšia analýza.

Následnými oblasťami skúmania sú napr. patológia (pitvy), trichológia (skúmanie kožných derivátov – chlpy, pazúry, vlna, perie), ďalej je to toxikológia (identifikácia otravy jedom).

Chemickými analýzami sa stanovujú špecifické látky vo vzorke dreva, TCM alebo mäsa (určité látky sú pre dané druhy typické). Napríklad „bear-kit“ je špeciálny test na medvedie proteíny a žľové kyseliny vo výrobkoch. Ďalšou metódou je analýza stabilných izotopov, ktorá je postavená na tom, že látky z potravy a vody sa ukladajú do tkanív ako je svalovina, kosti alebo aj zuby a na základe analýzy týchto prvkov vieme stanoviť približný geografický pôvod, a tak odlišiť jedincov z prírody od jedincov chovaných v zajatí. Napríklad pri stanovení pôvodu slonoviny je sledovaných 133 známych izotopov dusíka, uhlíka a stroncia. Takto je možné dohľadať pôvod nelegálnej slonoviny s presnosťou až na lokálnu populáciu. Ďalšia zavedená metóda je rádioaktívne datovanie. Ide o stanovovanie veku skúmaného predmetu na základe obsahu ^{14}C v tkanivách. V Českej republike sa na to využíva urýchľovač hmotnostnej spektrometrie MILEA (Multi-Isotope Low-Energy AMS system), viz. Obrázok 7.

Obrázok 7: Urýchľovač hmotnostnej spektrometrie MILEA v Ústave jadrovej fyziky AV ČR v Řeži

Ďalej sa používajú metódy ako napríklad röntgenová fluorescenčná spektrometria alebo Ramanova spektrometria, ktorými sa meria obsah prvkov v predmete. Vie sa s tým rozlíšiť napríklad pravá slonovina od napodobeniny. Ako posledné bude spomenutá forenzná genetika, ktorá za poslednú dobu veľmi pokročila. Dnes sú genetici schopní získať DNA z minimálneho množstva materiálu (napr. trus, moč, chlpy, slina, krv atď.). Na základe genetickej sekvencie je podľa referenčných databáz ako sú GenBank alebo BLAST identifikovaný druh. Táto metóda je využívaná hlavne pri analýze spracovaných materiálov a zvyškov (prášok, vývary, bujóny alebo zvyšky po pílení nosorožích rohov) [32].

3 DOPADY NELEGÁLNEHO OBCHODOVANIA S OHROZENÝMI DRUHMI ŽIVOČÍCHOV A RASTLÍN NA ENVIRONEMNTÁLNU BEZPEČNOSŤ

3.1 Význam problematiky environmentálnej bezpečnosti v súvislosti s nelegálnym obchodom s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov

S rýchlym nárastom populácie, industrializácie a urbanizácie dochádza k rôznym ekologickým a environmentálnym problémom, ktoré ohrozujú udržateľný rozvoj a bezpečnosť. Environmentálne problémy zahŕňujú znečistenie vody a ovzdušia, strata biodiverzity, destabilizácia a degradácia suchozemských a morských ekosystémov, deforestácia, dezertifikácia, a narušenie ozónovej vrstvy. Niektoré z týchto environmentálnych problémov

sú tak rozšírené, že predstavujú globálny problém. Možno ich označiť ako problémy globálnych spoločností, buď preto, že sú mimo národnej jurisdikcie (napríklad oceány) alebo preto, že ich ekosystémové vlastnosti odporujú zaužívaným postupom a presahujú národné hranice (napríklad klimatická zmena). V dôsledku týchto environmentálnych problémov, ľudia čelia neistotám. Zvyšuje sa ich zraniteľnosť: nedostatok zdrojov, zvýšený výskyt chorôb a zdravotných ťažkostí, potravinová neistota, častejšie prírodné katastrofy, strata živobytia (napríklad poľnohospodárstvo, rybárstvo) alebo vďaka nepokojom zvyšujúca sa trestná činnosť [24].

Napríklad výrub lesa za účelom poľnohospodárstva síce zvýšilo množstvo potravín, krmív a iných materiálov dôležitých pre človeka, na druhej strane však spôsobilo zníženie iných dôležitých prínosov (napr. opelenie, regulácia klímy, regulácia kvality vody, rekreácia a zachovanie možností pre budúce generácie). V dôsledku degradácie pôdy klesla produktivita celosvetovo o 23% a úbytkom opelovačov je ohrozená celosvetová ročná rastlinná produkcia v hodnote 235 až 577 miliárd USD [26].

Oblasti, ktorých sa tieto environmentálne problémy najviac týkajú, sú tieto výzvy ešte zhoršené chudobou. Rozvojové krajiny, kde väčšia chudoba a zraniteľnosť obmedzujú schopnosť konať, budú najviac vážne poškodené. Na rozdiel od bohatých, chudobní ľudia často nemajú prístup k alternatívnym službám, žijú na miestach, ktoré sú ohrozené environmentálnymi hrozbami a nemajú informačné, finančné ani inštitucionálne prostriedky na ochranu pred týmito nebezpečenstvami. Tí, ktorí sú najviac bezprostredne ovplyvnení celosvetovým environmentálnym úpadkom, sú paradoxne tí, ktorí k problému prispeli najmenej alebo istotne proporcionálne menej [24].

3.2 Ohrozenie biodiverzity a narušenie ekosystémov

Ekosystém je zložený z mnohých druhov rastlín, živočíchov a mikroorganizmov, ktoré navzájom interagujú a tvoria komplexné siete, či už sú súčasťou potravinového reťazca alebo cyklu živín. V porovnaní s inými systémami na Zemi je málo takých, ktoré sú viac komplexné, dynamické a rôznorodé než systém organizmov žijúcich na povrchu alebo v oceánoch, a zároveň u nich dochádza k najväčším zmenám, častokrát negatívnym, vďaka ľudskej činnosti.

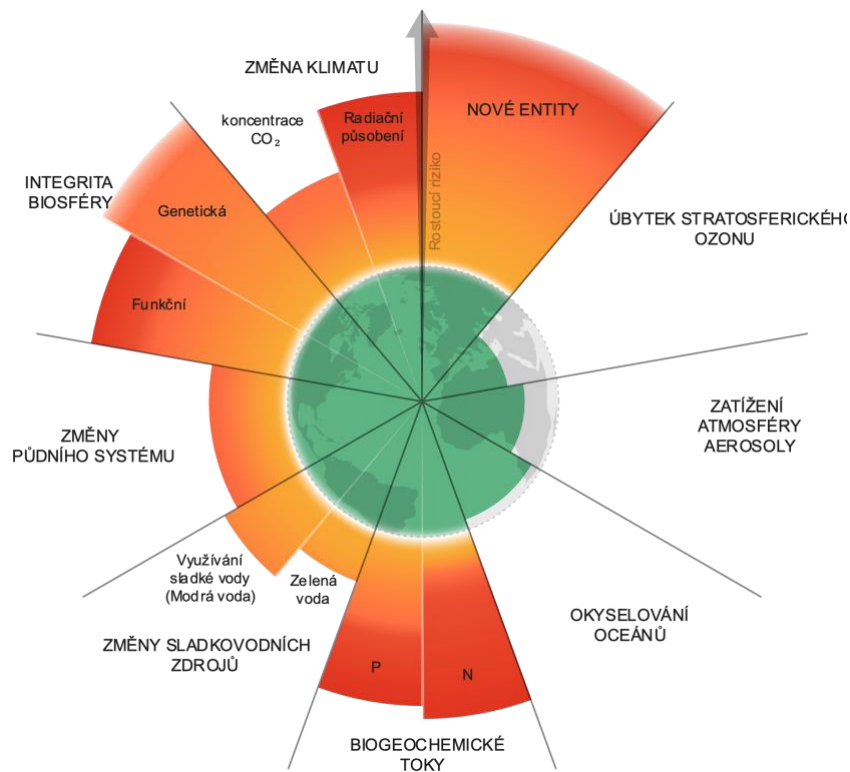
Biodiverzita zahŕňa všetky ekosystémy a predstavuje jedinečnú rôznorodosť týchto organizmov v biosfére. Biodiverzita zahŕňa variabilitu v rámci druhov, medzi druhmi a v jednotlivých ekosystémoch. Rôzne druhy v ekosystéme zohrávajú rôzne funkcie. Niektoré druhy napríklad predstavujú zdroj potravy pre iné druhy, ďalšie zabezpečujú výrobu kyslíka alebo rozklad organických látok. Vysoká biodiverzita zvyšuje odolnosť a prispôbivosť ekosystému na rôzne vnútorne aj vonkajšie faktory. V prípade, že by napríklad jeden druh zo životného prostredia vymizol, nejaký iný druh by mohol zastávať jeho funkciu a tým udržiavať stabilitu. Naopak, nízka rozmanitosť zvyšuje riziko destabilizácie a kolapsu ekosystému. V tomto prípade, ak by napríklad nejaký druh rastlín alebo živočíchov z ekosystému vymizol, mohlo by to mať vplyv na potravinový reťazec a cyklus živín. Tým by sa mohli narušiť vzťahy medzi ostatnými druhmi, a tak by mohla byť ohrozená celková funkčnosť ekosystému [20].

Nelegálny obchod s ohrozenými druhmi má značné a zničujúce dopady na životné prostredie a spoločnosť. Nelegálny odchyt a obchod s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov vedie k úbytku biodiverzity a niekedy vedie až k vyhynutiu niektorých druhov. Úpadok druhovej rozmanitosti môže mať závažné dôsledky ako pre ekosystémy tak aj pre ľudskú spoločnosť. Všetko žije vďaka určitému biologickému prepojeniu, a ak sa v tejto sieti objaví príliš veľa medzier, môže to smerovať k rozsiahlemu kolapsu ekosystému.

Ľudia častokrát využívajú zdroje nad ich udržateľnú úroveň a rastom populácie sa tieto nároky naďalej zvyšujú. Nadmerné využívanie zdrojov vedie k degradácii pôdy, strate lesných oblastí a nadmernému odberu vody. Celosvetovo sa pomocou rybolovu, ťažby dreva, poľovníctva atď. využíva približne 50 000 druhov voľne žijúcich organizmov na potravu, energiu, lieky, materiál a iné účely. Nedávne odhady naznačujú, že približne 34% morskej populácie rýb je nadmerne lovených. Pri rybolove taktiež dochádza k neúmyselným úlovkom ohrozených alebo chránených morských druhov ako sú morské korytnačky, žraloky, raje a ďalšie. Napríklad, približne všetky úlovky (99%) žralokov a rají sú označené ako neúmyselne odchytené, no sú využité ako potrava. V dôsledku toho od 70. rokov populácia žralokov prudko klesá, a to najmä v tropických a subtropických pobrežných vodách [21].

3.2.1 Prekročenie planetárnej hranice integrity biosféry

Je zjavné, že ľudstvo vyvíja obrovský tlak na životné prostredie. Koncept planetárnych hraníc bol predstavený v roku 2009 vedcami z Centra resilience Štokholmskej univerzity, kedy určili 9 dôležitých indikátorov pre zachovanie celistvosti biosféry planéty. Išlo o definovanie bezpečných hraníc pre dlhodobú existenciu ľudskej populácie. Inak povedané, snažili sa identifikovať kľúčové ukazovatele udržateľnosti a posúdiť, či sa ľudstvo pohybuje v rámci týchto limitov [35]. Aktuálne je prekročených 6 planetárnych hraníc (viz. Obrázok 8).

Obrázok 8: Planetárne hranice

Nelegálny obchod s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami predstavuje vážnu hrozbu pre integritu biosféry na rôznych úrovniach. Integrita biosféry definuje úroveň narušenia ekologických systémov, ktorá je ešte akceptovateľná pre udržanie ekosystémov v ich biologicky rozmanitom a zdravom stave. Aj keď je miera vymierania druhov ťažko kvantifikovateľná s istotou, odhaduje sa, že je minimálne desiatky až stovky krát vyššia ako priemerná miera za posledných 10 miliónov rokov a naďalej sa zrýchľuje. Súčasná hodnota miery vymierania je stanovená na viac než 100 vymretí na milión rokov. Z odhadovaných 8 miliónov rastlinných a živočíšnych druhov je približne 1 milión ohrozených vyhynutím a viac ako 10 % genetickej zložky rastlín a živočíchov môže byť za posledných 150 rokov stratených.

Taktiež nedávne štúdie ukázali, že dodatočné alebo rozsiahlejšie prekročenie jednej planetárnej hranice môže zmeniť riziko pre ostatné hranice. Napríklad prekročenie planetárnych hraníc v oblasti zmien klímy alebo u integrity biosféry môže potenciálne viesť k strmému nárastu rizika obehu chemických prvkov a zlúčenín pomocou živých organizmov a geologický procesov. V súčasnosti sa problémy spojené s environmentálnou bezpečnosťou často riešia izolovane, napríklad ako samostatné otázky týkajúce sa zmeny klímy, straty biodiverzity alebo znečistenia. Tento prístup však neberie dostatočne do úvahy interakcie medzi týmito narušeniami a ich celkové účinky na planétu Zem. Koncept planetárnych hraníc poskytuje vedecký pohľad na vplyv ľudských činností na životné prostredie a kladie dôraz na nutnosť zohľadňovať celkový stav Zemskej sústavy [27].

3.2.2 Sociálne hrozby súvisiace s nelegálnym obchodom

Dlhodobou organizovaná trestná činnosť v oblasti nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov, umožnená korupciou, postupne prispieva k rozkladu štátu. Táto činnosť predstavuje výzvu pre krajiny, ktoré sa snažia kontrolovať svoje hranice, zdroje a vládne politiky. S rastom nelegálnej ekonomiky a rabovaním politickej moci nadnárodnými zločineckými organizáciami budú štáty ďalej slabnúť v začarovanom kruhu degradácie štátu sprevádzanej zvýšeným nelegálnym obchodom. Nelegálny obchod s ohrozenými druhmi môže rovnako vyvolať širšie dôsledky, ktoré siahajú za rámec environmentálnych aspektov. Aktivity spojené s nelegálnym obchodom môžu viesť k sociálnej nestabilite. V prípade obmedzených zdrojov, dochádza k súpereniu medzi komunitami, vzniká napätie a konflikty. Niektoré organizované skupiny môžu predstavovať skutočnú hrozbu pre bezpečnosť a poriadok v regiónoch. Zároveň nelegálne činnosti často vytvárajú prostredie, kde je korupcia ľahšie tolerovaná alebo dokonca podporovaná [3].

3.2.3 Financovanie organizovaného zločinu a terorizmu

Nezákonne získané voľne žijúce rastliny a živočíchy sa často preperú prostredníctvom legálnych podnikov. Pre efektívne odlíšenie podozrivých aktivít od bežných obchodných transakcií je kľúčové hlboké pochopenie fungovania legálneho trhu. Toto zahŕňa znalosť priemernej veľkosti a rozsahu transakcií, ako aj bežných obchodných praktík v danom sektore.

Odhadovaná hodnota vybraných legálnych trhov s voľne žijúcimi rastlinami a živočíchmi v EÚ podľa Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín: 20 členských štátov EÚ v roku 2019 nahlásilo dovoz flóry a fauny uvedenej v zozname CITES (živé exempláre, časti a ich deriváty) v hodnote 1,25 miliardy eur. Pričom odhadom žije v Európe 64 miliónov chovateľov exotických domácich zvierat. Hodnota lesníckeho a drevárskeho priemyslu v EÚ v roku 2020 bola približne 136 miliárd eur, pričom v odvetví výroby dreva v EÚ pôsobilo 393 000 podnikov [23]. Na základe uvedených súm môžeme dedukovať, že nelegálny obchod sa môže pohybovať v podobných, ak nie väčších číslach. Takýto obchod priamo podporuje organizovaný zločin, vrátane nákupu zbraní a financovania ďalších nelegálnych aktivít. Tieto finančné prostriedky tiež prispievajú k environmentálnemu terorizmu, čo predstavuje závažné ohrozenie pre bezpečnosť a stabilitu spoločnosti.

3.2.4 Medzinárodná spolupráca a medzinárodné hrozby

V nelegálnom obchode s faunou a flórou naprieč kontinentmi dominujú medzinárodné zločinecké siete. Niektoré z nich sa tejto činnosti venujú výhradne a zvyčajne sa skladajú z občanov, rozptýlených v krajinách pôvodu, tranzitu a konečného cieľa. Niekedy ide o zločinecké siete zapojených do rôznych oblastí kriminality. Tieto siete sa zaoberajú obchodovaním s ohrozenými druhmi v spojitosti s inými nelegálnymi aktivitami (napr. daňové podvody a obchodovanie s drogami). V niektorých prípadoch sa odhalili príležitostné prepojenia medzi obchodovaním s ohrozenými druhmi a inou organizovanou kriminalitou, ako je falšovanie tovaru a potravín, vykorisťovanie pracovnej sily a obchodovanie so zbraňami. Takéto zločinecké organizácie sa zvyčajne skladajú z jednotlivcov prepojených spoločnými

záujmami, priateľstvom alebo rodinnými väzbami. V mnohých prípadoch majú hierarchickú štruktúru a väčšinu tvoria nízko profiloví aktéri (pytliaci, prepravcovia, kuriéri atď.). Exportéri alebo dovozcovia sú zodpovední za prepravu exemplárov, pričom často využívajú rôzne prepravné spoločnosti. Súčasťou môžu byť aj experti na veterinárnu medicínu, biológiu a chémiu, ako aj právnici a finanční poradcovia, ktorí niekedy spolupracujú formou "zločin ako služba". Pytliaci a zberatelia pochádzajú zvyčajne z krajiny pôvodu pašovaných exemplárov, zatiaľ čo kuriéri sú často prepojení s cieľovými krajinami. Predajcovia pôsobia v cieľových krajinách. Najčastejšími cieľovými skupinami sú zberatelia, nadšenci, užívatelia produktov TCM a dokonca aj bežní spotrebitelia, ktorí ani nemusia vedieť, že sú súčasťou nelegálnych aktivít [22].

3.2.5 Obmedzenie politickej stability v postihnutých regiónoch

Medzinárodná kriminalita má na rozvoj jednotlivých krajín komplexný a prevažne negatívny vplyv. Na jednej strane oslabuje vlády, čím znižuje financovanie kľúčových funkcií, ako je boj proti korupcii, kontrola hraníc a rozvoj ekonomiky. Rovnako podkopáva legitimitu vlád v očiach verejnosti. Na druhej strane, v postihnutých komunitách môže nelegálny obchod a obchodovanie s rôznymi komoditami slúžiť ako zdroj príjmu a predstavovať značnú časť príjmov rozvojových krajín. V niektorých prípadoch môže ísť aj o najdostupnejší spôsob, ako si v chudobných komunitách niečo našetriť [3].

Ak sa nadnárodnej kriminalite dovoľí rozkvitnúť, zločinecké skupiny dokážu budovať miestne inštitúcie a zneužívať nespokojnosť s vládnymi politikami a nevôľu voči chýbajúcemu rozvoju a príležitostiam. To vedie k oslabeniu väzby medzi štátom a spoločnosťou a v najhoršie postihnutých komunitách núti ľudí hľadať bezpečnosť mimo ich krajinu. Aj keď nelegálne aktivity prinášajú krátkodobé ekonomické výhody, ak sa to zhrnie, z dlhodobého hľadiska sú ďaleko prevážene škodami, ktoré medzinárodná kriminalita spôsobuje, napríklad: oslabuje vlády, narúša komunity a podporuje nestabilitu [3].

V septembri 2015 v rámci Valného zhromaždenia OSN podpísali štáty z celého sveta Agendu pre udržateľný rozvoj 2030, ktorá obsahuje 17 cieľov. Spolu s Parížskou klimatickou dohodou vytvárajú plán, ako zlepšiť situáciu vo svete a vytvára globálny rámec pre medzinárodnú spoluprácu v oblasti udržateľného rozvoja. Zaoberá sa hospodárskym, sociálnym a environmentálnym aspektom [36]. V súvislosti s nelegálnym obchodom sa spája bod 7 v 15. cieľ, ktorý hovorí, že treba prijať naliehavé opatrenia na zastavenie pytlactva a pašeráctva chránených druhov rastlín a živočíchov a riešiť ponuku a dopyt po nelegálnych prírodných produktoch [37].

4 PRÁVNE RÁMCE PRE OCHRANU OHROZENÝCH DRUHOV PRED NELEGÁLNYM OBCHDOVANÍM

Medzinárodné dohody a programy sú kľúčové pre ochranu biodiverzity, pretože ekosystémy a druhy nepoznajú hranice štátov. Tieto dohody a programy majú za cieľ systematicky chrániť a obnovovať prírodné ekosystémy, diverzitu druhov a genetické zdroje. Okrem toho sa sústreďujú na podporu udržateľného hospodárenia a využívania prírodných zdrojov, čím prispievajú k udržateľnému rozvoju a zachovaniu biodiverzity pre budúce generácie. Tieto iniciatívy sa vykonávajú prostredníctvom spolupráce rôznych krajín a medzinárodných organizácií s cieľom dosiahnuť komplexné a koordinované opatrenia na ochranu životného prostredia.

4.1 Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín

Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín, známy hlavne pod skratkou CITES (z anglického Convention on International Trade in Endangered Species of Wild Fauna and Flora) je medzinárodná dohoda z roku 1973. Text tejto medzinárodne právnej normy pripravila mimovládna organizácia IUCN (Medzinárodná únia na ochranu prírody), ktorá združuje štáty a vládne inštitúcie. Účelom tohto dohovoru nie je priamo zakázať medzinárodný obchod s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín, ale rozumne ho regulovať, tak, aby sa zabránilo ich neudržateľnému vykorisťovaniu, prípadne možnému vyhubeniu. Dohovorom sa obmedzuje obchod s jedincami ohrozených druhov rastlín a živočíchov získaných vo voľnej prírode, ale paralelne prebieha aj kontrola obchodu živočíchov odchovaných v zajatí alebo rastlín vypestovaných v kultúre [38].

Dohovor CITES bol uzavretý 3. marca 1973 vo Washingtone (je tiež známy ako Washingtonský dohovor). Od svojho nadobudnutia účinnosti 1. júla 1993 sa k dohovoru pripojilo už 184 členských štátov, vrátane Slovenska. Jednotlivé členské krajiny dohovoru CITES upravujú prijímanie opatrení, s cieľom zabrániť nadmernému zneužívaniu voľne žijúcich živočíchov a rastlín prostredníctvom medzinárodného obchodu. Dohovor CITES aktuálne chráni viac ako 40 900 druhov (6 610 druhov živočíchov a 34 310 druhov rastlín) [28].

V článku 1, dohovor CITES definuje pojem "exemplár" ako „*živý alebo mŕtvý živočích alebo rastlina, ako aj výrobky z nich alebo ich rozpoznateľné časti.*“ Presná definícia závisí od zaradenia druhu do jednej z troch príloh. Tieto prílohy určujú, akým spôsobom a do akej miery môže byť medzinárodný obchod s konkrétnymi druhmi regulovaný alebo obmedzený:

- Príloha CITES I: Najviac ohrozené druhy. Obchod s nimi je prísne regulovaný a povolený len výnimočne so zvláštnymi povoleniami.
- Príloha CITES II: Menej ohrozené druhy, ktoré stále potrebujú určitú ochranu. Obchod s nimi je povolený s povolením na základe splnenia určitých podmienok.
- Príloha CITES III: Ohrozené druhy na území jednotlivých štátov [39], [40].

4.2 Rozdiely medzi krajinami v implementácii dohovoru CITES

V implementácii dohovoru CITES existujú medzi krajinami značné rozdiely. V rozvojových krajinách je efektívnosť dohovoru často sťažená obmedzeným zdrojom financií v budovaní a udržiavaní efektívnych systémov, korupciou, nízkym povedomím a tiež nedostatočným počtom kvalifikovaných a skúsených pracovníkov v oblasti monitorovania a vymáhania predpisov. Naproti tomu v rozvinutých krajinách je zavedenie dohovoru CITES do vnútroštátnej politiky vo všeobecnosti efektívnejšie, avšak stále čelí problémom pretrvávajúcej spotreby produktov z voľne žijúcich živočíchov a rastlín, a s tým spojený napríklad nedostatok kvalifikovaných pracovníkov v oblasti CITES [3].

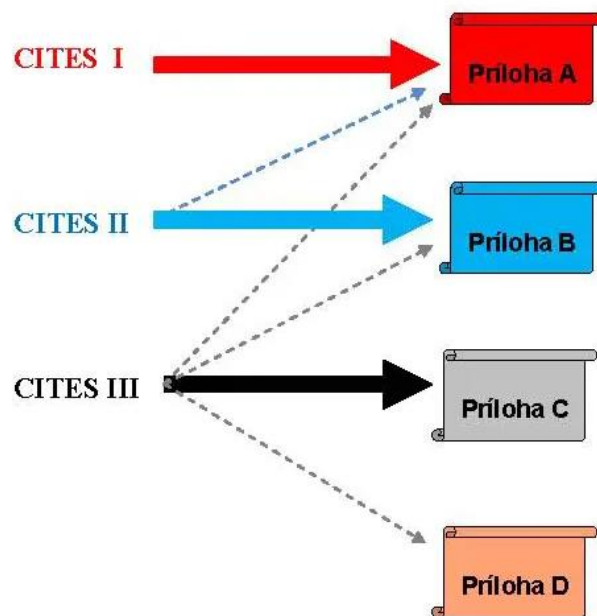
4.3 Dohovor CITES v Slovenskej republike

Slovenská republika ako členský štát EÚ je povinná implementovať do svojej legislatívy všetky relevantné právne predpisy EÚ týkajúce sa ochrany ohrozených druhov. Okrem implementácie týchto predpisov má Slovenská republika aj vlastné národné legislatívne nástroje, ktoré dopĺňajú a spresňujú pravidlá obchodovania s ohrozenými druhmi na území SR.

V rámci EÚ sa ochrana obchodu s voľne žijúcimi živočíchmi riadi niekoľkými právnymi predpismi. Hoci dohovor CITES tvorí základ právnej úpravy EÚ v oblasti obchodu s ohrozenými druhmi, EÚ ho dopĺňa ešte o prísnejšie a rozsiahlejšie pravidlá [29]. Rada č. 338/1997 (ES) z 9. decembra 1996 je legislatívny rámec Európskej únie, ktorý upravuje oblasť ochrany druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín, a regulácie ich obchodu (známe ako

Nariadenie CITES). Toto nariadenie je implementáciou dohovoru CITES v rámci právneho rámca EÚ. Jeho vykonávacím predpisom je potom Nariadenie Komisie (ES) č. 865/2006 zo 4. mája 2006 o vykonávacích pravidlách. Toto nariadenie stanovuje vzory formulárov pre povolenia, technické požiadavky a ďalšie doplňujúce pravidlá týkajúce sa vydávania povolení alebo iných dokumentov. Okrem toho obsahuje aj ďalšie povinnosti týkajúce sa udeľovania výnimiek na základe nariadenia (ES) č. 338/97. Prílohy CITES I,II a III Európska únia upravuje do vlastných právnych predpisov pričom Slovenská republika, ako člen EÚ, tieto právne predpisy dodržiava:

- Príloha A: Najviac ohrozené druhy, ktoré podliehajú prísny obmedzeniam (pre obchod s nimi sú požadované špeciálne povolenia, sú prísne regulované).
- Príloha B: Ohrozené druhy, obchod s nimi je regulovaný, tak aby bol udržateľný (potrebné povolenia).
- Príloha C: Druhy, ktoré sú významne pre národný obchod v niektorých krajinách (významná spolupráca medzi krajinami).
- Príloha D: Druhy, u ktorých sa vyžadujú informácie o obchodných operáciách, aby sa zabezpečila transparentnosť a sledovateľnosť obchodu) [41].

Obrázok 9: Zaradenie príloh CITES I,II a III do príloh Európskej únie A,B,C a D [41]

Slovenská republika definuje exemplár ako „živý alebo mŕtvy živočích alebo rastlina, a tiež akákoľvek časť živočícha a rastliny, alebo derivát, alebo akýkoľvek tovar, o ktorom je zrejmé zo sprievodných dokladov, balenia, značky, nálepky, alebo z akýchkoľvek iných okolností, že obsahuje časti alebo deriváty živočíchov, alebo rastlín druhov zaradených v prílohách A,B,C,D nariadenia Rady č.338/97.“ [42] Všetky druhy rastlín a živočíchov uvedených v prílohách CITES I,II a III (zahrňuje aj druhy, ktoré nerastú, resp. nežijú u nás vo voľnej prírode) zabezpečuje na Slovensku legislatívna ochrana:

- Zákon č. 15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov, v znení zákona č. 672/2006 Z. z., zákona č. 330/2007 Z. z., zákona č. 452/2007 Z. z., zákona č. 515/2008 Z. z., zákona č. 447/2012 Z. z., zákona č. 180/2013 Z. z., zákona č. 506/2013 Z. z. a zákona č. 91/2016 Z. z., zákona č. 177/2018 Z. z., zákona č. 310/2018 Z. z., zákona č. 356/2019 Z. z., zákona č. 7/2022 Z. z. a zákona č. 135/2023 Z. z.

- Vyhláška č. 110/2005 Z. z., ktorou sa vykonávajú niektoré ustanovenia zákona o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov

V Slovenskej republike zohráva Ministerstvo životného prostredia SR úlohu výkonného orgánu CITES, zatiaľ čo Štátna ochrana prírody SR funguje ako vedecký orgán CITES [44]. Aj druhy vyskytujúce sa na území Slovenska sú zaradené pod ochranu CITES. Zo živočíchov sem patrí napríklad orliak morský, orol kráľovský, medveď hnedý, vlk dravý, vydra riečna atď. Z rastlín sú do tejto ochrany zaradené napríklad všetky druhy z čeľade vstavačovitéch (to sú orchideje), ďalej je to cyklámen fatranský, snežienka jarná a podobne [43].

5 CIEĽ PRÁCE

Cieľom práce je poskytnúť komplexný obraz o stave a efektívnosti ochrany ohrozených druhov pred nelegálnym obchodom na Slovensku a identifikovať kľúčové oblasti, ktoré si vyžadujú zlepšenie. Vypracovaný bude návrh opatrení k účinnejšiemu naplňovaniu zásad CITES na Slovensku:

1. Uľahčí koordináciu a spoluprácu medzi rôznymi aktérmi zapojenými do ochrany ohrozených druhov.
2. Posilní vynucovanie relevantných právnych predpisov a sankcionovanie porušení.
3. Navrhne mobilizáciu dodatočných finančných a ľudských zdrojov pre boj proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi.

5.1 Metodika práce

Na základe analýzy kľúčových faktorov bude posudzovaný stav a efektívnosť ochrany ohrozených druhov pred nelegálnym obchodom. Pomocou metódy SWOT budú analyzované silné a slabé stránky Slovenskej republiky v oblasti ochrany ohrozených druhov pred nelegálnym obchodom. Posúdená bude efektívnosť implementácie a dodržiavanie legislatívy na Slovensku v medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi. Zhodnotí ich súlad s medzinárodnými štandardmi a reálnu účinnosť dohovoru CITES na Slovensku v praxi. Posúdená bude taktiež kapacita a vybavenie relevantných orgánov štátnej správy, ako aj efektívnosť kontrolných mechanizmov.

6 PRAKTICKÁ ČASŤ

6.1 Analýza právneho rámca pre implementáciu CITES na Slovensku

Slovenská republika má vďaka záväzkom voči Európskej únii a aktívnej participácii v medzinárodných dohovoroch komplexný právny rámec pre implementáciu CITES. Aj napriek tomu existujú medzi Slovenskou republikou a krajinami európskej únie alebo krajinami mimo EÚ určité rozdiely, čo sa týka naplňovania zásad CITES.

6.1.1 Pojem „obchod s voľne žijúcimi druhmi“

V zákone č. 237/2002 Z. z. o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov je podľa čl. 1 §3 písmeno n) obchod definovaný ako „dovoz exemplárov na územie Slovenskej republiky vrátane dovozu z mora, ich vývoz a opätovný vývoz z územia Slovenskej republiky, ako aj ich využitie, premiestnenie a prevod vlastníctva k nim v rámci Slovenskej republiky“ [45]. Táto definícia sa dá považovať za pomerne širokú a nepresnú, čo môže viesť k nejasnostiam v praxi. Napríklad, nie je jasné, či do definície obchodu s ohrozenými druhmi patrí aj ich darovanie alebo výmena medzi fyzickými osobami. Pre lepšiu zrozumiteľnosť a právnu istotu by bolo vhodné definíciu pojmu obchod upresniť. Je potreba jasne definovať všetky aktivity, ktoré sa považujú za obchod z ohrozenými

druhmi, a to vymedzením rôznych typov obchodu napríklad čo sa rozumie pod pojmom dovoz, vývoz, chov a držanie.

Aj v porovnaní napríklad s Austráliou alebo USA neexistuje v zákone jediná, všeobecne uznávaná definícia "obchodu s voľne žijúcimi druhmi". Namiesto toho sa táto myšlienka vo väčšine prípadov chápe prostredníctvom viacerých právnych predpisov a nariadení, ktoré môžu vyvolávať chaos v pojmoch.

6.1.2 Dovozy a vývozy exemplárov

Pred samotným uskutočnením obchodu sa vydávajú povolenia. Tieto povolenia slúžia ako kontrola medzinárodného obchodu a zahŕňajú dovoz, vývoz a opätovný vývoz druhov zaradených do jednotlivých príloh dohovoru CITES.

Oprávnenie získať vývozne alebo dovozné povolenie má len žiadateľ, ktorý získal súhlas na držbu od okresného úradu. Žiadosť o udelenie súhlasu na vývoz, dovoz a opätovný vývoz druhov CITES sa predkladá výkonnému orgánu CITES v Slovenskej republike, čiže Ministerstvo životného prostredia SR. Tieto žiadosti sú vydávané na základe odporúčaní vedeckého orgánu ŠOP SR. Kontrolu týchto povolení realizujú colné orgány, okrem polície vykonáva túto úlohu hlavne Slovenská inšpekcia životného prostredia [46].

V tabuľkách nižšie uvedených sú zhrnuté informácie o potrebnom doklade na základe zaradenia druhov do jednotlivých príloh. Povolenie na dovoz exemplárov (viz. Tabuľka 1) sa podľa Európskej únie vyžaduje u druhov zaradených do príloh A a B. U druhov zaradených do príloh C a D stačí len oznámenie o dovoze. Pri vývoze exemplárov (viz. Tabuľka 2) je doklad o povolení na vývoz požadovaný u druhov zaradených do príloh A, B a C. Pri druhoch zaradených do prílohy D sa nevyžaduje žiaden doklad. Pre vyhľadanie do akých príloh CITES I,II,III alebo príloh EÚ A,B,C,D jednotlivé druhy patria slúži portál [Species+](#) vytvorený UNEP-WCMC a sekretariátom CITES.

Tabuľka 1: Dovozy exemplárov [46]

Druh	Potrebný doklad
Príloha A	Povolenie na dovoz
Príloha B	Povolenie na dovoz
Príloha C	Oznámenie o dovoze
Príloha D	Oznámenie o dovoze

Tabuľka 2: Vývozy exemplárov [46]

Druh	Potrebný doklad
Príloha A	Povolenie na vývoz
Príloha B	Povolenie na vývoz
Príloha C	Povolenie na vývoz
Príloha D	Nevyžaduje sa

Napríklad jediný spôsob ako zo zahraničia legálne nadobudnúť druh živočícha alebo rastliny zaradený pod prílohu CITES I a II je dovozom na základe vývozného povolenia CITES, vydaného výkonným orgánom CITES štátu, odkiaľ vývoz prebiehal a dovozného povolenia výkonného orgánu CITES SR [46].

Zapojenie viacerých orgánov do procesu dovozu a vývozu chránených druhov môže viesť k zbytočnej byrokracii a predlžovaniu procesu. Spracovanie CITES povolení na Slovensku trpí viacerými nedostatkami. To môže motivovať niektorých ľudí k obchádzaniu úradov a k nelegálnemu obchodu s chránenými druhmi. V tomto prípade by určite pomohlo vytvorenie online platformy pre podávanie žiadostí a odovzdávanie dokumentov.

Všetkých 28 členských štátov Európskej únie disponuje systémami na elektronickú správu dát. Napriek tomu sa vydávanie povolení v tejto oblasti stále uskutočňuje prevažne na báze papierových formulárov. Iba sedem členských štátov (Rakúsko, Cyprus, Česká republika, Grécko, Francúzsko, Litva a Lotyšsko) v určitej miere využíva elektronickú výmenu dát v procese vydávania povolení CITES [47]. Manuálne vyplňovanie formulárov je zdĺhavé a náchylné na chyby. Žiadatelia čelia dlhým čakacím dobám a riziku nesprávneho spracovania ich požiadaviek. Česká republika úspešne zaviedla elektronický systém Registr CITES, ktorý umožňuje elektronické podávanie a sledovanie žiadostí o povolenia. Tento systém prináša značné benefity ako pre štát, tak hlavne pre žiadateľov. Hlavné uľahčenie práce pre žiadateľov o CITES povolenia spočíva v zjednodušení vyplňovania formulárov v elektronickom systéme. Systém si pamätá osobné údaje žiadateľa z predošlých žiadostí, vyplňuje mnohé položky automaticky, čím šetrí čas, minimalizuje riziko chýb a urýchľuje celý proces [48].

6.1.3 Chov mačkovitých šeliem

V Slovenskej republike dňa 1. februára 2022 nadobudol účinnosť zákon č. 7/2022 Z. z., ktorým sa mení a dopĺňa zákon č.15/2005 Z. z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Zmeny v povinnostiach sa týkajú najmä zákazu držby niektorých exemplárov a vedenia evidencie vybraných mačkovitých šeliem. Tento zákon zakazuje držbu exemplárov druhov živočíchov: rodu Panthera, Neofelis, Lynx, Acinonyx a Puma a ich krížencov, taktiež medveďov a primátov. Tento zákaz sa nevzťahuje na exempláre, ktoré boli držané na území Slovenskej republiky pred nadobudnutím účinnosti (t.j. do 31.1.2022) alebo na exemplár nadobudnutým vlastným odchovom u chovateľa od 1. februára 2022 do 30. októbra 2023, tento zákaz držby sa tiež nevzťahuje na zoológické záhrady, chovné stanice alebo záchytné strediská [49].

Chov mačkovitých šeliem v nevhodných podmienkach môže predstavovať vážne bezpečnostné riziká nie len pre chovateľov, ale aj pre širokú verejnosť. Je samozrejmé, že tieto zvieratá potrebujú pre život rozsiahle teritórium a prirodzené prostredie, ktorý im chov v zajatí nedokáže poskytnúť. Z môjho pohľadu, zákaz hlavne súkromného chovu vnímam ako správny krok z hľadiska ochrany zvierat aj verejnosti. Zavedenie zákazu rozmnožovania a dovozu nových jedincov bude mať za následok postupné znižovanie počtu týchto zvierat v chovoch a v konečnom dôsledku môže viesť k postupnému zániku týchto chovov v zajatí. Pomôže predchádzať utrpeniu zvierat, eliminovať riziká a prispieť k potlačeniu nelegálneho obchodu.

Na druhej strane, v praxi môže byť náročné kontrolovať a sankcionovať porušovanie zákazu, najmä v prípadoch, keď chovateľ chová samca aj samicu daného druhu. Zákon nestanovuje jasné požiadavky na prevenciu rozmnožovania. Nie je zrejmé, či je chovateľ povinný nechať zvieratá kastrovať, alebo či existujú iné akceptovateľné metódy prevencie. V tomto prípade, existuje riziko, že sa obchod s mláďatami presunie do nelegálnych sfér. Majitelia by ich mohli zapierať a chovať skryte pred úradmi, čo by negatívne vplývalo na ochranu zvierat. V horšom prípade by mohlo dochádzať k predaju na čiernom trhu alebo dokonca k ich zabíjaniu. Treba preto posilniť kontrolu a sankcie za porušenie zákona, aby sa minimalizovali tieto riziká alebo prípadne nariadiť odobratie jedincov týchto druhov.

6.1.4 Druh nespadá pod ochranu CITES

Aby druh spadal pod ochranu CITES, musí existovať dôkaz, ukazujúci, že obchod s daným druhom živočícha alebo rastliny ohrozuje jeho prežitie. Okrem toho musia členské krajiny prv navrhnúť ich zaradenie. Pre väčšinu druhov voľne žijúcich živočíchov neexistujú dostatočné údaje o veľkosti populácie alebo prípadne o poklese ich populácie. Napríklad v prípade obojživelníkov CITES reguluje obchod len u 2,5 % druhov. To znamená, že zvyšným 97,5 % neposkytuje žiadnu ochranu voči všeobecným medzinárodným obchodným predpisom. Aby sa tieto druhy mohli chrániť, výskumníci musia zistiť, ktoré druhy sú predmetom obchodu, odkiaľ pochádzajú aká je ich populácia, a či dochádza k poklesu [50].

Ak to porovnáam s USA, ktorá zaznamenáva všetky dovozy a vývozy živých organizmov každého druhu (chránený, ale aj nechránený) vo svojej databáze LEMIS, Európska únia až na výnimky druhov v prílohe D takúto rozsiahlu databázu dovozov a vývozov neeviduje. V podstate, ak nie je druh zaradený do príloh CITES alebo príloh Nariadenia EÚ o obchode s voľne žijúcimi živočíchmi (rada č. 338/1997 (ES)) znamená to, že živočíchy a rastliny môžu byť otvorene a legálne dovážané, a predávané v členských štátoch Európskej únie.

6.1.5 Poplatky za CITES žiadosti

S účinnosťou od 1.1.2023 sa na základe novely zákona č.145/1995 Z.z. o správnych poplatkoch v znení neskorších predpisov zmenila výška správnych poplatkov za podanie žiadostí:

- Žiadosť na vydanie povolenia na dovoz, vývoz alebo potvrdenia na opätovný vývoz exemplárov: 20 eur
- Žiadosť o udelenie výnimky zo zákazu komerčných činností podľa osobitných predpisov alebo vydanie súhlasu a premiestnenie živých exemplárov podľa osobitných predpisov:
 1. Za každý exemplár: 10 eur
 2. Za exemplár s uvedením jednotiek používaných podľa osobitného predpisu: 10 eur [51]

Ceny poplatkov v krajinách EÚ za služby súvisiace s dohovorom CITES sa pohybujú od približne menej ako 5 eur do 60 eur. Napríklad aktuálne je v Belgicku maximálny poplatok za žiadosť o dovoz, vývoz alebo opätovný vývoz druhu zaradeného v CITES 60 eur [52], v Maďarsku sa za tieto žiadosti platí približne 33 eur, a v Litve je účtovaných 46 eur [47].

6.2 Analýza kapacity a vybavenia relevantných orgánov štátnej správy

V súvislosti s podozrením z nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi je kľúčové, aby disponovali príslušné orgány štátnej správy dostatočnou kapacitou na jeho efektívne vyšetrenie a následné udelenie sankcií v prípade preukázania viny. V tomto prípade zohráva dôležitú úlohu trojica subjektov:

6.2.1 Ministerstvo životného prostredia

Ministerstvo životného prostredia (ďalej len „MŽP SR“) ako výkonný orgán štátnej správy CITES plní koordinačnú a riadiacu funkciu v boji proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi. Podieľajú sa na návrhu zákonov a tvorby stratégie v boji proti nelegálnemu obchodu, zaisťujú medzinárodnú spoluprácu s orgánmi v iných štátoch a rovnako tak koordinujú činnosť orgánov štátnej správy.

Sprístupnením informácií na základe elektronickej žiadosti bolo uvedené, že na Ministerstve životného prostredia SR, odbor regulácie obchodu s ohrozenými druhmi (ako Výkonný orgán CITES) pracuje aktuálne 6 zamestnancov, ktorí sa priamo venujú agende CITES.

6.2.2 Štátna ochrana prírody SR

Štátna ochrana prírody SR (ďalej len „ŠOP SR“) je inštitúcia pod Ministerstvom životného prostredia SR, ktorá sa zameriava na ochranu živočíchov a rastlín na celom Slovensku. Jednou

z ich úloh je regulovať obchod s ohrozenými druhmi v súlade so zákonom č. 15/2005 Z.z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov. Medzi aktivity ŠOP SR v oblasti ochrany ohrozených druhov pred nelegálnym obchodom patrí odborné posudzovanie, zber a analýza dát, vypracovanie návrhov na zlepšenie ochrany ohrozených druhov atď.

Podľa dostupných informácií má ŠOP SR (ako Vedecký orgán CITES) aktuálne k dispozícii 351 pracovníkov, z toho sú len 3 zamestnanci evidovaní ako pracovníci, ktorí sa priamo venujú CITES [56].

6.2.3 Slovenská inšpekcia životného prostredia

Zamestnanci Slovenskej inšpekcie životného prostredia na odbore inšpektorátu ochrany prírody a krajiny (ďalej len „OIOPaK“) spolupracujú s MŽP SR ako aj so ŠOP SR najmä ako kontrolný orgán štátnej správy, ktorý vykonáva dohľad nad dodržiavaním predpisov. V oblasti ochrany ohrozených druhov pred nelegálnym obchodom realizuje kontroly, vyšetruje podozrenia nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi a v prípade porušenia zákona udeľuje sankcie.

Sprístupnením informácií na základe elektronickej žiadosti bolo uvedené, že na jednotlivých inšpektorátoch je spolu 28 inšpektorov odboru ochrany prírody a krajiny, ktorí vykonávajú kontrolu zákona č. 543/2002 Z.z. o ochrane prírody a krajiny, ako aj zákona č. 15/2005 Z.z. o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín reguláciou obchodu s nimi.

Jednotlivé inštitúcie alebo ich príslušné odbory, čo sa týka kapacity zamestnancov v oblasti CITES sú značne podhodnotené. V roku 2022 vybavilo MŽP SR 2843 žiadostí o udelenie výnimiek zo zákazu komerčných činností, 3 súhlasy na premiestnenie živých exemplárov a 157 povolení na dovoz/vývoz/opätovný vývoz. ŠOP SR sa v tom istom období vyjadrila k 642 žiadostiam, z toho 64 sa týkalo dovozu/vývozu CITES exemplárov a 441 žiadostí sa týkalo udelenia výnimky zo zákazov komerčných činností [55]. Sprístupnením informácií na základe elektronickej žiadosti bolo uvedené, že SIŽP v tom roku vykonala 100 kontrol, pričom k porušeniu došlo v 57 prípadoch. Vzhľadom na rozsiahly zoznam regulovaných druhov CITES, zahŕňajúci približne 7 000 živočíšnych a 35 000 rastlinných druhov, je nízky počet expertov na Slovensku vážnym obmedzením pri ich rozpoznaní, identifikácii a manipulácii. Nedostatočná kapacita a niekedy aj chýbajúca odbornosť pracovníkov v oblasti CITES vedie k možným chybám pri posudzovaní žiadostí alebo vyšetrovaní.

6.2.4 Vybavenie laboratórií na forenznú analýzu

Na Slovensku bohužiaľ chýba laboratórium špecializované na forenznú analýzu v prípadoch dokazovania porušenia dohovoru CITES. To bráni efektívnemu vyšetrovaniu a možnému stíhaniu páchateľov.

Centrum environmentálnych forezných vied (ďalej len „CEFV“) na Univerzite Karlovej v Prahe je príkladom dobrej praxe v oblasti foreznej analýzy CITES. Toto špecializované pracovisko, registrované ako vedecká inštitúcia CITES ČR, sa zameriava na aplikovaný výskum a poskytuje odbornú podporu orgánom štátnej správy v boji proti kriminalite páchanej na voľne žijúcich druhoch živočíchov a rastlín. V súčasnej dobe CEFV realizuje projekt ForWild – efektívne využívanie forezných metód dokazovania v boji proti wildlife crime. Tento projekt sa zameriava na možnú kombináciu a štandardizáciu forezných postupov ako sú morfológia, genetika, stabilné izotopy, rádionuklidy a chemické analýzy. Výsledky projektu by mali viesť k zefektívneniu vyšetrovania a stíhania prípadov nelegálneho obchodovania s ohrozenými druhmi a k posilneniu ochrany biodiverzity [57].

Slovenská republika ma registrované 3 vedecké inštitúcie: Východoslovenské múzeum v Košiciach, Univerzita P. J. Šafárika a Oravské múzeum P.O. Hviezdoslava v Dolnom Kubíne a ani jedno nedisponuje pracoviskom ako je CEFV. Pre porovnanie Česká republika ich má 16, Rakúsko 39 a Holandsko 14 [58]. Vedecké inštitúcie registrované v CITES jednotlivých krajín vykonávajú komplexný výskum, monitorujú, poskytujú odborné poradenstvo a vzdelávajú. V záujme posilnenia ochrany biodiverzity a efektívneho presadzovania Dohovoru CITES na Slovensku by bolo vhodné investovať časť peňazí z eurofondov na špecializáciu pracoviska zameraného na forenznú analýzu, ktorá okrem iného by riešila prípady porušenia CITES.

Výhody takejto investície:

- Zvýšená efektívnosť vyšetrovania
- Kvalitnejšie dôkazy
- Zníženie rizika chýb
- Odstrašujúci účinok
- Rozvoj vedy a výskumu

6.2.5 Informačný systém CITES

Pre mňa jeden z najväčších nedostatkov Slovenskej republiky, ako jedná z mála krajín v EÚ, považujem chýbajúci informačný systém CITES určený pre verejnosť. Tento nedostatok brzdí celý proces implementácie CITES na Slovensku a znižuje jeho celkovú efektívnosť. Chýbajúci informačný systém sťažuje:

- Administratívnu prácu: Papierové podávanie žiadosti je zdĺhavé a náchylné na chyby, zároveň s veľkým množstvom dokumentov klesá efektívnosť.
- Prístup k informáciám: Verejnosť, vrátane médií a mimovládnych organizácií, nemá možnosť jednoducho a rýchlo získať informácie o vydaných povoleniach CITES.
- Monitorovanie: K dispozícii nie je žiaden komplexný a prehľadný nástroj na kontrolu a monitorovanie obchodu s ohrozenými druhmi.

Ako príklad funkčného informačného systému CITES slúži Registr CITES Českej republiky. Tento systém umožňuje štátnym orgánom komplexné vedenie agendy CITES, to zahŕňa funkcie ako napríklad vydávanie, spravovanie a kontrolu dokladov CITES, databázu zabavených exemplárov, evidenciu priestupkov, spracovávanie odborných stanovísk, plnenie reportingových povinností s automatickou tvorbou výročných správ a ďalšie. Verejnosť to používa na registráciu, vyplňovanie elektronických žiadostí o povolenia CITES alebo pre udelenie výnimky o zákazu. Navyše tento systém spracováva dáta, a tak vytvára štatistické údaje o obchode s ohrozenými druhmi v ČR [48]. Podľa informácií o verejnej zákazke informačného systému ČR - Registr CITES bola hodnota tohto projektu vo výške 9.510.600 Kč s DPH (cca 400 000 €) [53].

Slovenská republika vyhlásila verejnú súťaž „Modernizácia eGOV služieb IS Register CITES“, ktorá má za úlohu zlepšiť elektronické služby MŽP SR v rámci agendy CITES, zlepšiť obsah a užívateľnosť, a tiež zlepšiť manažment údajov CITES, čiže vytvoriť základnú platformu pre publikovanie výstupov z oblasti CITES, a tak poskytnúť najnovšie overené informácie na Slovensku. Podľa dostupných informácií mal tento projekt trvať 23 mesiacov, pričom iniciačná fáza začala 14. apríla 2020. Tento projekt doteraz nie je zrealizovaný, pričom naň bolo vyčlenených 491 392,88 € [54]. Česká republika tento systém zaviedla s postupným pridávaním ďalších funkcií už v roku 2018 [48].

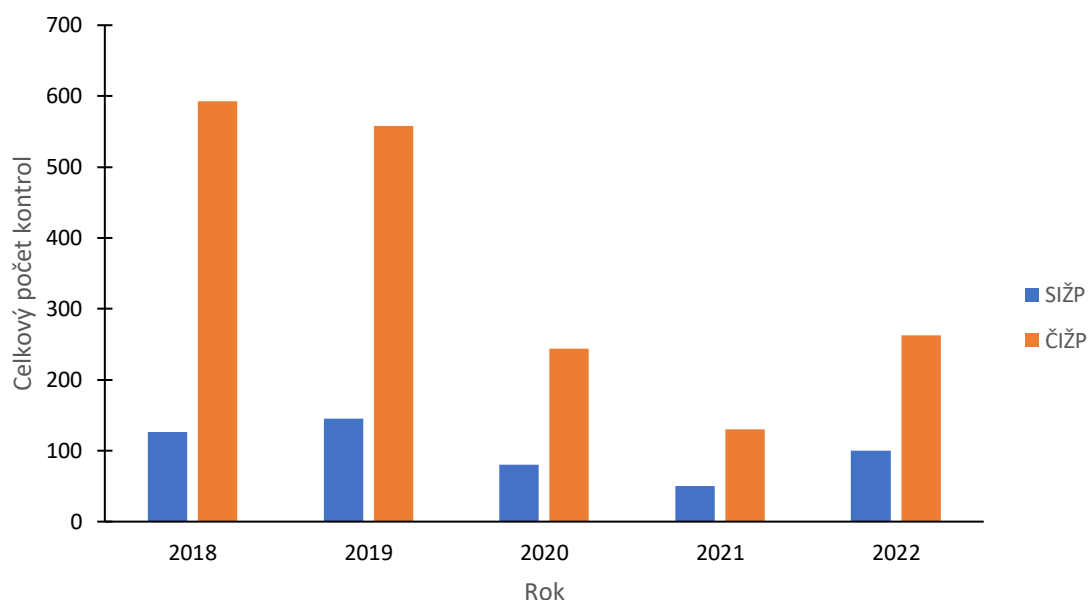
6.2.6 Výkon štátneho dozoru

Podľa údajov uvedených nižšie (viz. **Error! Not a valid bookmark self-reference.**) môžeme pozorovať, že za obdobie 2018-2022 sa počet kontrol vykonaných inšpektormi SIŽP pohybuje

v rozmedzí od 50 - 145 kontrol za rok [59]. Počet kontrol vykonávaných SIŽP nevykazuje v posledných rokoch rastúci trend, čo môže indikovať stagnáciu v tejto oblasti. Inšpekcia Českej republiky (ďalej len ČIŽP) zaznamenala za toto obdobie pokles počtu kontrol [60].

Tabuľka 3: Výkon štátneho dozoru Slovenskej a Českej republiky v období 2018-2022

Rok	Celkový počet kontrol	
	SIŽP	ČIŽP
2018	126	593
2019	145	558
2020	80	244
2021	50	130
2022	100	263

Graf 1: Porovnanie výkonu štátneho dozoru Slovenskej a Českej republiky v rokoch 2018-2022

V grafe (viz. Graf 1) môžeme pozorovať značný rozdiel v počte vykonaných kontrol medzi inšpekciou Slovenskej republiky a inšpekciou ČR.

7 VÝSLEDKY A DISKUSIA

7.1 SWOT analýza

SWOT analýza je efektívny nástroj na posúdenie aktuálneho stavu z rôznych perspektív, identifikuje silné a slabé stránky, príležitosti a hrozby.

Tabuľka 4: SWOT analýza Slovenskej republiky v boji proti nelegálneho obchodu s ohrozenými druhmi

Silné stránky	Slabé stránky
- spolupráca s inými krajinami a medzinárodnými organizáciami- motivácia a snaha niektorých pracovníkov- komplexný právny rámec EÚ- špecializované záchranné centrá	- nedostatok laboratórií špecializovaných na forenznú analýzu- nízky počet zamestnancov špecializovaných na problematiku CITES- nízke povedomie verejnosti- chýbajúci informačný systém- neexistujúca digitalizácia žiadosti o povolenia na dovoz, vývoz alebo opätovných vývoz- neefektívna kontrolná činnosť orgánov
Príležitosti	Hrozby
- možnosť využiť finančný zdroj na opatrenia z eurofondov- Akčný plán EÚ proti obchodovaniu s divokou prírodou	- nízke riziko trestu zvyšuje motiváciu páchatel'ov- zvýšený záujem o TCM

Slovensko v boji proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi čelí viacerým výzvam (viz. Tabuľka 4). Napríklad nízky počet odborníkov v oblasti CITES, chýbajúce laboratóriá na forenznú analýzu alebo neefektívna kontrolná činnosť orgánov, ktoré oslabujú presadzovanie Dohovoru CITES. Na druhej strane, Slovenská republika si plní svoje záväzky v rámci Európskej únie, a taktiež spolupracuje s medzinárodnými organizáciami. Ďalšou silnou stránkou je aj motivácia časti pracovníkov. Využitie eurofondov, zapojenie do Akčného plánu EÚ proti nelegálnemu obchodovaniu s voľne žijúcimi živočíchmi a rastlinami a digitalizácia administratívnych procesov zo strany EÚ ponúkajú príležitosti posilnenia implementácie dohovoru CITES na Slovensku. Je zrejmé, že Slovenská republika aj naďalej čelí určitým hrozbám ako sú napríklad nízke tresty pre páchatel'ov alebo rastúci záujem o produkty tradičnej čínskej medicíny.

Vláda SR by mala investovať do posilnenia kapacít, budovania infraštruktúry a osvetovej kampane. Efektívne využitie dostupných zdrojov a medzinárodná spolupráca sú kľúčové pre úspešný boj proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi, a to nie len na Slovensku.

7.2 Návrh opatrení

S cieľom zefektívniť implementáciu CITES na Slovensku som zostavila zoznam odporúčaní. Na základe analýzy dôležitých oblastí, ktoré si vyžadujú zlepšenie, som navrhla konkrétne opatrenia potrebné pre posilnenie ochrany ohrozených druhov rastlín a živočíchov na Slovensku. Návrh opatrení:

1. Definícia obchodu s voľne žijúcimi živočíchmi v jednom ustanovení by mohla priniesť výhody v oblasti zrozumiteľnosti a jednotnosti. Dôležité je mať jasný a dobre

definovaný právny rámec, ktorý efektívne potláča nelegálny obchod a zaisťuje udržateľnosť populácií voľne žijúcich živočíchov a rastlín. Môj návrh definície pre pojem „obchod s voľne žijúcimi druhmi“ zahŕňa akékoľvek aktivity týkajúce sa lovu, chovu, prepravy, predaja, nákupu, výmeny, darovania a držby živých alebo mŕtvych, inak voľne žijúcich zvierat a ich derivátov vrátane vzoriek, častí a produktov. Jasná definícia by mohla zabezpečiť, aby všetci účastníci obchodu s voľne žijúcimi druhmi pochopili, ktoré činnosti sú regulované, a v akých prípadoch sú považované za nelegálne. Je nevyhnutné, aby nová smernica obsahovala jasnú a jednotnú definíciu. Takáto úprava by nielen posilnila vnútroštátnu legislatívu, ale aj zlepšila harmonizáciu pravidiel na medzinárodnej úrovni. Prijatím tejto definície do smernice by sa vytvoril pevný základ pre efektívnejšie monitorovanie a kontrolu obchodu s voľne žijúcimi druhmi, čo by v konečnom dôsledku prispelo k ochrane biodiverzity a zabezpečeniu udržateľného využívania prírodných zdrojov.

2. Navrhujem zavedenie elektronických žiadostí o registráciu exemplárov zaradených do CITES. Elektronický systém uľahčí vyplňovanie formulárov pomocou automaticky vyplnených osobných údajov alebo iných položiek. Elektronické vyplňovanie formulárov je oveľa rýchlejšie a pohodlnejšie ako manuálne, znižuje sa riziko vzniku chýb a žiadatelia získavajú online prehľad o stave podaných žiadostí, kontrolujú históriu a komunikujú s príslušným úradom priamo cez systém.
3. Navrhovaná výnimka zo zákazu držby mačkovitých šeliem pre exempláre držané pred nadobudnutím účinnosti zákona a pre exempláre nadobudnuté vlastným odchovom u chovateľa v období od 1. februára 2022 do 30. októbra 2023 by mohla viesť k nedostatkom v ochrane týchto zvierat a možnosti ich nelegálneho obchodu, a rozmnožovania. Aj keď sú exempláre držané pred nadobudnutím účinnosti zákona a exempláre nadobudnuté vlastným odchovom registrované, existuje riziko, že by sa tieto zvieratá mohli dostať do rúk nelegálnych obchodníkov alebo by sa mohli rozmnožovať v nekontrolovaných podmienkach. Kontrola súkromných chovov mačkovitých šeliem je náročná a nákladná. Nie je možné zaručiť, že všetky chovy budú spĺňať prísne požiadavky na chov týchto zvierat. Preto navrhujem odobratie všetkých mačkovitých šeliem zo súkromných chovov a ich umiestnenie do registrovaných záchranných chovov, zoológických záhrad alebo iných schválených zariadení.
4. Zavedenie povinnej registrácie pre všetky druhy vyskytujúce sa na území Slovenska, ktoré sú súčasťou obchodu, vrátane tých, ktoré nie sú zahrnuté v Dohovore CITES. Registrácia by poskytla ucelený obraz o biodiverzite Slovenska, čím by sa uľahčilo jej riadenie a ochrana. Včasná identifikácia ohrozených druhov by umožnila rýchlejšiu a efektívnejšiu implementáciu ochranných opatrení. Ak by som to zhrnula, registrácia všetkých druhov na Slovensku by priniesla značné benefity pre ochranu biodiverzity a udržateľné využívanie prírodných zdrojov. Implementácia tohto opatrenia by si síce vyžiadala určité investície a úsilie, ale jeho dlhodobé prínosy by boli mnohonásobne vyššie.
5. Vzhľadom na to, že poplatky za žiadosti o povolenie CITES na Slovensku patria medzi najnižšie v Európe, navrhujem ich zvýšenie. Zvýšenie poplatkov by mohlo priniesť viacero benefitov. Vyššie poplatky by priniesli do štátneho rozpočtu viac financií, ktoré by sa mohli využiť na posilnenie ochrany biodiverzity a implementáciu opatrení na boj proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi. Zvýšenie poplatkov by taktiež malo ísť ruka v ruku so zjednodušením a zefektívnením administratívneho procesu a s posilnením kontroly dodržiavania predpisov CITES.
6. Inštitúcie zodpovedné za implementáciu Dohovoru CITES na Slovensku, MŽP SR a ŠOP SR, a tiež kontrolný úrad SIŽP sú preťažené prácou. Nedostatok zamestnancov vedie k zanedbávaniu závažných prípadov pytlíctva a nelegálneho obchodu s

ohrozenými druhmi. Inšpektori sa musia sústrediť na menšie priestupky a chýba im čas a energia na proaktívne vyšetovanie. S vyšším počtom zamestnancov by sa dosiahlo dôkladnejšie posúdenie jednotlivých žiadostí o výnimky, povolenia a súhlasy. To by viedlo k zníženiu rizika vydania povolenia na nelegálne aktivity a k posilneniu kontroly nad obchodom s ohrozenými druhmi. Inšpektori by sa namiesto reagovania len na nahlásené prípady mohli venovať aj cieľným kontrolám a pátraniu po nelegálnych aktivitách.

7. Vytvorenie špecializovaných tímov CITES, ktoré by umožnili sústrediť odborníkov (právnici, znalci, veterinári, experti na druhy CITES) na jedno miesto, čím by sa zefektívnila práca a znížilo riziko chýb.
8. Zriadenie forenzného laboratória, ktoré by sa špecializovalo aj v oblasti CITES na Slovensku by predstavovalo ideálne riešenie pre zefektívnenie riešenia prípadov porušenia, a tak prispelo k posilneniu ochrany biodiverzity. Toto laboratórium by mohlo poskytovať širokú škálu služieb pre orgány činné v trestnom konaní, ŠOP SR, SIŽP a iné relevantné inštitúcie. Slovensko má vďaka eurofondom k dispozícii značné finančné prostriedky na "zelené" opatrenia. Vzhľadom na dôležitosť ochrany biodiverzity a efektívneho presadzovania Dohovoru CITES by bolo vhodné časť týchto prostriedkov investovať do špecializovaného pracoviska na forenznú analýzu, ktoré by riešilo aj dokazovanie porušenia CITES.
9. Nízky počet inšpektorov SIŽP sa stáva vážnou prekážkou v boji proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi živočíchov a rastlín (CITES). Aktuálny počet inšpektorov nedokáže pokryť a hlavne do detailov prešetriť všetky potrebné kontroly, čím sa znižuje efektivita a klesá počet odhalených prípadov. Za roky 2018-2022 sa počet kontrol nenavýšil, ba dokonca postupne klesá. Tento pokles však nemožno pripísať znižovaniu celkového počtu nelegálnych aktivít súvisiacich s obchodom s ohrozenými druhmi na Slovensku, ale skôr nedostatočnej kapacite inšpekčných orgánov.
10. Zaviesť informačný systém CITES, ktorý by zautomatizoval určité povinnosti štátnych orgánov, ďalej by umožnil elektronické podávanie žiadostí o povolenia, čím by sa postupne znížila administratívna záťaž. Zároveň by viedol centralizovanú databázu o obchode s ohrozenými druhmi na Slovensku, čím by sa zvýšila transparentnosť a zefektívnila kontrola CITES. Systém by taktiež sprístupňoval informácie verejnosti, čím by sa podporilo povedomie bežnej populácie a analýzou trendov by sa podporil výskum.

Na základe podrobného preskúmania súčasného stavu a identifikovaných nedostatkov v oblasti regulácie obchodu s voľne žijúcimi druhmi na Slovensku, navrhujem zapracovať tieto odporúčania do pripravovanej smernice. Novelizácia príslušných zákonov je nevyhnutná na zabezpečenie efektívnej ochrany a udržateľnosti populácií voľne žijúcich živočíchov a rastlín. Implementáciou týchto opatrení sa zvýši právna jasnosť, posilní sa medzinárodná spolupráca a zabezpečí sa efektívnejšie potlačenie nelegálneho obchodu. Tieto kroky sú kritické pre dosiahnutie dlhodobej ochrany biodiverzity a zachovanie prírodných zdrojov pre budúce generácie. Navýšenie kapacít a zavedenie elektronického informačného systému dokážu posilniť implementáciu dohovoru CITES na Slovensku, zjednodušiť administratívnu prácu, a tak posilniť prácu štátnych orgánov, čím sa zvýši ich efektivita a schopnosť reagovať na výzvy v tejto oblasti.

8 ZÁVER

Nelegálne obchodovanie s ohrozenými druhmi rastlín a živočíchov je vážnym problémom, ktorý ohrozuje biodiverzitu a ekosystémy globálne. Tento druh obchodovania zahŕňa nelegálny odchyt, lov, ťažbu a samotný obchod s druhmi, ktoré sú chránené podľa medzinárodných dohôd. Neudržateľný odber živočíšnych a rastlinných produktov, najmä prostredníctvom nelegálneho obchodu, má vážne a často nenapraviteľné dopady na ekosystémy.

Po absolvovaní praktickej stáže na Slovenskej inšpekcii životného prostredia sa ukázalo, že Slovenská republika má v tejto oblasti značné nedostatky. Existujú určité nejasnosti v legislatíve o obchode s ohrozenými druhmi. Ďalej Slovenská republika trpí nedostatočným počtom kvalifikovaných zamestnancov, čo komplikuje efektívnu implementáciu Dohovoru CITES. Navyše, SR chýba dôležitý informačný systém, ktorý by umožnil komplexné sledovanie a správu obchodovania s ohrozenými druhmi podľa dohovoru CITES.

Vzhľadom na uvedené skutočnosti je v práci navrhnutých niekoľko odporúčaní, ktoré by pomohli zlepšiť situáciu. Slovenská republika by mohla posilniť svoju legislatívu a zlepšiť kontrolu a vykonávanie zákonov súvisiacich s obchodom s ohrozenými druhmi. Dôrazne odporúčam zapracovať navrhované odporúčania do pripravovanej smernice, pričom novelizácia aktuálnych zákonov je nevyhnutná pre zabezpečenie efektívnej ochrany populácií voľne žijúcich živočíchov a rastlín. Tieto opatrenia zvýšia právnu jasnosť a posilnia medzinárodnú spoluprácu, čo je kľúčové pre dlhodobú ochranu biodiverzity. Taktiež by mohla investovať do navýšenia kapacít a zlepšenia pracovných podmienok pre pracovníkov v oblasti ochrany prírody, a tiež zabezpečiť odbornú prípravu. Ďalším dôležitým krokom by bolo aj zavedenie komplexného informačného systému, ktorý by umožnil efektívne monitorovanie a správu údajov o obchode s ohrozenými druhmi podľa dohovoru CITES. Tieto opatrenia by prispeli k zvýšeniu účinnosti a úspešnosti boja proti nelegálnemu obchodu s ohrozenými druhmi na Slovensku.

Celkovo je zrejmé, že nelegálny obchod s ohrozenými druhmi nie je jednoduchá problematika a vyžaduje komplexný prístup. Okrem posilnenia právnych predpisov na národnej úrovni, zlepšenia presadzovania existujúcich predpisov, zvýšenia monitoringu a trestania páchatel'ov, je dôležitá aj spolupráca medzi vládami, medzinárodnými organizáciami, mimovládnyimi organizáciami a súkromným sektorom. Táto spolupráca je nevyhnutná na identifikáciu a riešenie kľúčových problémov spojených s nelegálnym obchodom s ohrozenými druhmi. Osobne som, však, už nedokázala posúdiť všetky možnosti a nedostatky SR. Je preto dôležité pripomenúť, že nelegálny obchod s ohrozenými druhmi je medzinárodný problém, ktorý vyžaduje globálnu reakciu a koordinované úsilie na celosvetovej úrovni. V súvislosti s environmentálnou bezpečnosťou by mala byť ochrana biodiverzity a dodržiavanie medzinárodných dohovorov ako napríklad CITES, jednou z priorit.

9 ZOZNAM POUŽITÝCH ZDROJOV

- [1] DUBLIN, Holly. Endangered species. Online. *Encyclopedia Britannica*. 1998. Dostupné z: <https://www.britannica.com/science/endangered-species>. [cit. 2024-03-28].
- [2] UNODC. World Wildlife Crime Report 2020: Trafficking in Protected Species. Online. United Nations Publication, 2020. ISBN 978-92-1-148349-9. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/2020/World_Wildlife_Report_2020_9July.pdf. [cit. 2024-03-28].
- [3] HENRIKSEN, R; KREILHUBER, A; STEWART, D; KOTSOVOU, M; RAXTER, P et al., NELLEMAN, C (ed.). The Rise of Environmental Crime – A Growing Threat To Natural Resources Peace, Development And Security. Online. UNEP, 2016. ISBN 978-82-690434-1-9. Dostupné z: <https://www.unep.org/resources/report/rise-environmental-crime-growing-threat-natural-resources-peace-development-and>. [cit. 2024-03-28].
- [4] WWF. Threats - Illegal wildlife trade. Online. Dostupné z: <https://www.worldwildlife.org/threats/illegal-wildlife-trade>. [cit. 2024-03-29].
- [5] PHEASEY, H; GRIFFITHS, R. A.; MATECHOU, E a ROBERTS, D. L. Motivations and sensitivities surrounding the illegal trade of sea turtles in Costa Rica. Online. *Ecology and Society*. 2023, č. 28, article 15. Dostupné z: <https://ecologyandsociety.org/vol28/iss4/art15/>. [cit. 2024-03-29].
- [6] Causes of Illegal Wildlife Trade and Poaching. Online. Counter-Wildlife Trafficking. 2024. Dostupné z: <https://financialcrimeacademy.org/causes-of-illegal-wildlife-trade-and-poaching/>. [cit. 2024-04-11].
- [7] BEYERS, R. L.; HART, J. A; SINCLAIR, A. R. E; GROSSMANN, F; KLINKENBERG, B et al. Resource Wars and Conflict Ivory: The Impact of Civil Conflict on Elephants in the Democratic Republic of Congo - The Case of the Okapi Reserve. Online. 2011. Dostupné z: <https://journals.plos.org/plosone/article?id=10.1371/journal.pone.0027129>. [cit. 2024-03-29].
- [8] IUCN. Background & History. Online. The IUCN Red List of Threatened Species. Dostupné z: <https://www.iucnredlist.org/about/background-history>. [cit. 2024-03-29].
- [9] INTERNATIONAL UNION FOR CONSERVATION OF NATURE AND NATURAL RESOURCES. IUCN Red List of Threatened Species. Online. Dostupné z: <https://www.iucn.org/resources/conservation-tool/iucn-red-list-threatened-species>. [cit. 2024-04-11].
- [10] IUCN. Barometer of Life. Online. The IUCN Red List of Threatened Species. Dostupné z: <https://www.iucnredlist.org/about/barometer-of-life>. [cit. 2024-03-29].
- [11] IUCN. Red List Index. Online. The IUCN Red List of Threatened Species. Dostupné z: <https://www.iucnredlist.org/assessment/red-list-index>. [cit. 2024-03-29].
- [12] TRAFFIC. What's Driving the Wildlife Trade? A Review of Expert Opinion on Economic and Social Drivers of the Wildlife Trade and Trade Control Efforts in Cambodia, Indonesia, Lao PDR and Vietnam. Online. Washington, DC: World Bank, 2008. Dostupné z: https://www.traffic.org/site/assets/files/5435/whats-driving-wildlife-trade-executive_summary.pdf. [cit. 2024-03-30].
- [13] BURGNER, Markus a WALTER, Sven. TRADE MEASURES – TOOLS TO PROMOTE THE SUSTAINABLE USE OF NWFP? Online. 2007. Dostupné z: <https://www.traffic.org/site/assets/files/5150/tools-to-promote-the-sustainable-use-of-nwfp.pdf>. [cit. 2024-04-11].

- [14] RITCHIE, Hannah. The state of the world's elephant populations. Online. Our World in Data. 2022. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/elephant-populations>. [cit. 2024-03-30].
- [15] UNODC. World Wildlife Crime Report 2016: Trafficking in Protected Species. Online. United Nations Publication, 2016. ISBN 978-92-1-148288-1. Dostupné z: https://www.unodc.org/documents/data-and-analysis/wildlife/World_Wildlife_Crime_Report_2016_final.pdf [cit. 2024-03-30].
- [16] RITCHIE, Hannah. The state of the world's rhino populations. Online. Our World in Data. 2022. Dostupné z: <https://ourworldindata.org/rhino-populations>. [cit. 2024-03-30].
- [17] INTERNATIONAL RHINO FOUNDATION. Rhino Fact Sheet. Online. 2020. Dostupné z: https://rhinos.org/wp-content/uploads/2020/10/IRF_factsheet_digital_Mar2020-1.pdf. [cit. 2024-04-11].
- [18] FORMANOVÁ, Dominika. Tygři farmy. Prezentace z konference: CITESOVÉ EVERGREENY. Farmové chovy a jejich význam pro ochranu druhů. 11. ročník semináře k problematice CITES 2021.
- [19] FORMANOVÁ, Dominika. Tygři v chovech v ČR. Prezentace z konference: CITESOVÉ EVERGREENY. Mazlením k týraní?. 9. ročník semináře k problematice CITES. 2018.
- [20] MILLENNIUM ECOSYSTEM ASSESSMENT. Ecosystems and Human Well-being: Biodiversity Synthesis. Online. Washington, DC: World Resources Institute, 2005. Dostupné z: <https://www.millenniumassessment.org/documents/document.354.aspx.pdf>. [cit. 2024-04-01].
- [21] FROMENTIN, Jean-Marc; EMERY, Marla R.; DONALDSON, John. et al. Summary for policymakers of the thematic assessment of the sustainable use of wild species of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services. Online. 9. 2022. Dostupné z: <https://www.ipbes.net/sustainable-use-assessment>. [cit. 2024-04-01].
- [22] EUROPOL. Environmental Crime in the Age of Climate Change - Threat assessment 2022. Online. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2022. Dostupné z: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/Environmental%20Crime%20in%20the%20Age%20of%20Climate%20Change%20-%20Public%20report_5.pdf. [cit. 2024-04-02].
- [23] STEWART, D; NELLEMAN, Ch; BROCK, B; VAN DER HENST, E a . Wildlife Money Trails. Online. WWF Belgium and TRAFFIC, 2023. Dostupné z: <https://www.traffic.org/publications/reports/wildlife-money-trails/>. [cit. 2024-04-02].
- [24] ELLIOTT, Lorraine. Human security/environmental security. Online. Contemporary Politics. Č. 21. Dostupné z: <https://doi.org/10.1080/13569775.2014.993905>. [cit. 2024-04-02].
- [25] HURREY, Fiona. Biodiversity loss Part I : Human security Implications. Online. French Institute of International and Strategic Affairs. 2022. Dostupné z: https://www.iris-france.org/wp-content/uploads/2022/12/CS2P_biodiversity_loss_part1.pdf. [cit. 2024-04-02].
- [26] DÍAZ, S; SETTELE, J; BRONDÍZIO, E. S; NGO, H. T; GUÈZE, M et al. Globální hodnotící zpráva Mezivládního vědecko-politického panelu pro biologickou rozmanitost a ekosystémové služby o biologické rozmanitosti a ekosystémových službách – Shrnutí pro tvůrce politik. Online. Sekretariát IPBES, 2019. Dostupné z: <https://doi.org/10.5281/zenodo.4049925>. [cit. 2024-04-02].

- [27] RICHARDSON, Katherine et al. Earth beyond six of nine planetary boundaries. Online. ScienceAdvances. 2023, č. 9. Dostupné z: <https://doi.org/10.1126/sciadv.adh2458>. [cit. 2024-04-03].
- [28] PLESNÍK, Jan. Jak CITES prišiel na svet aneb každý začátek je těžký (ale někdy ne). Prezentace z konference: CITESOVÉ EVERGREENY. CITES 50 - bilance, trendy, milníky. 12. ročník semináře k problematice CITES. 2018.
- [29] JANČÁŘOVÁ, Ilona a kol. Právo životního prostředí: zvláštní část. 1. vydanie. Brno: Masarykova univerzita, 2015. ISBN 978-80-210-8041-6
- [30] POVAŽAN, Radoslav; GETZNER, Michael a KADLEČÍK, Ján. HODNOTENIE EKOSYSTÉMOVÝCH SLUŽIEB V CHRÁNENÝCH ÚZEMIACH KARPÁT SO ZAMERANÍM NA SLOVENSKO – METODICKÝ POSTUP PRE RÝCHLE HODNOTENIE. 2014, s. 7-44.
- [31] ÚSTAV PRO ŽIVOTNÍ PROSTŘEDÍ, PŘÍRODOVĚDECKÁ FAKULTA UNIVERZITY KARLOVY. CENTRUM ENVIRONMENTÁLNÍCH FORENZNÍCH VĚD. Online. Dostupné z: <https://forensics.natur.cuni.cz/o-nas/>. [cit. 2024-04-23].
- [32] ŘÍHOVÁ, Pavla. Forenzní metody ve vyšetřování kriminality týkající se ohrožených druhů. Prezentácia. Trendy ochrany prírody, 2023.
- [33] UNIVERSITY OF COPENHAGEN. Biodiversity crisis is worse than climate change, experts say. Online. ScienceDaily. 2012. Dostupné z: <https://www.sciencedaily.com/releases/2012/01/120120010357.htm>. [cit. 2024-04-24].
- [34] VANĚK, D a VAŇKOVÁ, L. DNA-based identification of big cats and traditional Chinese medicine artifacts in the Czech Republic. Online. Forensic Science International: Genetics Supplement Series. 2022. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.1016/j.fsigss.2022.10.005>. [cit. 2024-04-24].
- [35] AČ, Alexander. Nová štúdia: Ľudstvo prekročilo ďalšiu planetárnu hranicu. Online. Veda na dosah. Dostupné z: <https://vedanadosah.cvtisr.sk/priroda/zem/nova-studia-ludstvo-prekrocilo-dalsiu-planetarnu-hranicu/>. [cit. 2024-04-24].
- [36] EURÓPSKA KOMISIA. *EU a Organizace spojených národů - společné cíle pro udržitelnou budoucnost*. Online. Dostupné z: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/sustainable-development-goals/eu-and-united-nations-common-goals-sustainable-future_cs. [cit. 2024-04-24].
- [37] ČESKÁ ROZVOJOVÁ AGENTURA. Globální cíle a Agenda 2030. Online. Dostupné z: <http://www.czechaid.cz/nase-aktivity/globalni-cile-a-agenda-2030/>. [cit. 2024-04-24].
- [38] CITES. Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín. Online. Dostupné z: <https://www.cites.sk>. [cit. 2024-04-24].
- [39] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Ministerstvo životného prostredia. Nariadenie rady (ES) č. 338/97 o ochrane druhov voľne žijúcich živočíchov a rastlín reguláciou obchodu s nimi. In: *Zbierka zákonov*. 1996. Dostupné z: https://www.minzp.sk/files/sekcia-ochranyprirrodyakrajiny/obchodovanie-s-ohrozenymi-druhmi-organizmov-cites/338_97_konsolidovane-2013.pdf.
- [40] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Oznámenie Federálneho ministerstva zahraničných vecí o dojednaní Dohovoru o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín: Zákon č. 572 / 1992. In: *Zbierka zákonov*. 1992, časťka 115.
- [41] SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Dohovor CITES a Európska únia*. Online. 2006. Dostupné z: <https://www.sizp.sk/priroda/cites/dohovor-cites-a-europska> [cit. 2024-04-24].

- [42] SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Exemplár*. Online. 2006. Dostupné z: <https://www.sizp.sk/priroda/cites/exemplar> [cit. 2024-04-24].
- [43] SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Predmet ochrany CITES*. Online. 2006. Dostupné z: <https://www.sizp.sk/priroda/cites/predmetom-ochrany-cites> [cit. 2024-04-24].
- [44] SLOVENSKÁ AGENTÚRA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. *Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín (CITES)*. Online. Dostupné z: <https://www.enviroportal.sk/dokument/washingtonsky-dohovor-cites>. [cit. 2024-04-24].
- [45] SLOVENSKÁ REPUBLIKA. Zákon č. 237/2002: o obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a voľne rastúcich rastlín a o zmene a doplnení niektorých zákonov. In: Zbierka zákonov Slovenskej republiky. 2002.
- [46] SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. DOVOZ A VÝVOZ EXEMPLÁROV. Online. 2006. Dostupné z: <https://www.sizp.sk/priroda/cites/dovoz-a-vyvoz-exemplarov>. [cit. 2024-04-25].
- [47] MUSING, L a SHIRAISHI, H. Analysis of EU Member State CITES Implementation Reports 2015–2017. Online. 2019. Dostupné z: <https://circabc.europa.eu/ui/group/3f466d71-92a7-49eb-9c63-6cb0fadf29dc/library/7f926aad-2e96-42f7-9cc9-8155b4993dad/details>. [cit. 2024-04-26].
- [48] MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Podávání žádostí o registrační listy a potvrzení o výjimce v Registru CITES. Online. 2023. Dostupné z: <https://cites.mzp.cz>. [cit. 2024-04-26].
- [49] SLOVENSKÁ INŠPEKCIA ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA. Nové povinnosti od 1. februára 2022. Online. 2006. Dostupné z: <https://www.sizp.sk/priroda/cites/novela-zakona-cites>. [cit. 2024-04-25].
- [50] HUGHES, Alice C; MARSHALL, Benjamin M a STRINE, Colin T. Gaps in global wildlife trade monitoring leave amphibians vulnerable. Online. ELife. 2021, č. 10. Dostupné z: <https://doi.org/https://doi.org/10.7554/eLife.70086>. [cit. 2024-04-26].
- [51] BLATNICKÁ, Martina. Zmena vo výške správnych poplatkov za CITES žiadosti. Online. EWOBX. 2023. Dostupné z: <https://www.ewobox.sk/clanok/zmena-vo-vyske-spravnych-poplatkov-za-cites-ziadosti>. [cit. 2024-04-26].
- [52] HEALTH, FOOD CHAIN SAFETY AND ENVIRONMENT. CITES documents and tariffs. Online. 2021. Dostupné z: <https://www.health.belgium.be/en/animals-and-plants/animals/cites-and-endangered-species/cites-permits-certificates-and-tariffs>. [cit. 2024-04-26].
- [53] MINISTERSTVO ŽIVOTNÍHO PROSTŘEDÍ. Zajištění rozvoje a podpory IS Registr CITES: Písenná zpráva zadavatele. Národní elektronický nástroj (NEN). 2021.
- [54] MINISTERSTVO ŽIVOTNÉHO PROSTREDIA SR. Manažment údajov IS CITES. Online. Dostupné z: <https://minzp.sk/udaje-cites/>. [cit. 2024-04-27].
- [55] LIESKOVSKÁ, Zuzana a ANDRÁŠIOVÁ, Katarína a kol. Správa o stave životného prostredia Slovenskej republiky v roku 2022. Online. I. Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky, 2023. ISBN 978-80-8213-152-2. Dostupné z: <https://www.enviroportal.sk/spravy/detail/11841>. [cit. 2024-04-27].
- [56] ŠTÁTNA OCHRANA PRÍRODY SLOVENSKEJ REPUBLIKY. Vyhľadávanie zamestnancov. Online. 2024. Dostupné z: https://www.sopsr.sk/web/index.php?cl=997&start_char=999&funkcia=&pracovisko=not. [cit. 2024-04-27].

- [57] CENTRUM ENVIRONMENTÁLNICH FORENZNÍCH VĚD, KARLOVA UNIVERZITA. O nás. Online. Dostupné z: <https://forensics.natur.cuni.cz/o-nas/>. [cit. 2024-04-28].
- [58] CONVENTION ON INTERNATIONAL TRADE IN ENDANGERED SPECIES OF WILD FAUNA AND FLORA. Register of scientific institutions. Online. Dostupné z: https://cites.org/eng/common/reg/e_si.html. [cit. 2024-04-28].
- [59] Vyhodnotenie plnenia Plánu hlavných úloh za roky 2018-2022. Online. Slovenská inšpekcia životného prostredia. Dostupné z: <https://www.sizp.sk/dokumenty/vyročne-spravy>. [cit. 2024-04-28].
- [60] Výroční zprávy ČIŽP 2018-2022. Online. Česká inspekce životního prostředí. Dostupné z: <https://www.cizp.cz/cizp/vyrocní-zpravy>. [cit. 2024-04-28].

10 ZOZNAM POUŽITÝCH SKRATIEK A SYMBOLOV

SR – Slovenská republika

CITES – Dohovor o medzinárodnom obchode s ohrozenými druhmi voľne žijúcich živočíchov a rastlín

OSN – Organizácia Spojených národov

UNEP – Program Spojených národov pre životné prostredie

INTERPOL – Medzinárodná policajná organizácia

IUCN – Medzinárodná únia na ochranu prírody

RLI – Index červeného zoznamu

FAO – Organizácia pre výživu a poľnohospodárstvo

AfESG – Špecializovaná skupina pre slona afrického

ČR – Česká republika

EÚ – Európska únia

ČIŽP – Česká inšpekcia životného prostredia

TCM – Tradičná čínska medicína

MŽP SR – Ministerstvo životného prostredia Slovenskej republiky

ŠOP SR – Štátna ochrana prírody Slovenskej republiky

SIŽP – Slovenská inšpekcia životného prostredia

UNEP-WCMC – Celosvetové centrum pre monitoring biodiverzity

CEFV – Centrum environmentálnych forenzných vied

eGOV – elektronický portál verejnej správy